

Varga Virág Adrienn

## AZ ÉPÍTÉSZETI ALKOTÁSOK SZERZŐI JOGI MEGKÖZELÍTÉSE – KÜLÖNÖS TEKINTETTEL A VAGYONI JOGOKKAL KAPCSOLATBAN FELMERÜLŐ KÉRDÉSEKRE<sup>\*</sup>

*„Az építészet nem állandó és egyértelmű, hanem állandóan változó és többértelmű,  
mint az élet maga.”*

Richard Rogers

### 1. BEVEZETÉS

Az épített környezet körbeveszi mindennapi életünket, elég csak sétálni egyet akár Budapest utcáin, és csodásabbnál csodásabb épületeket pillanthatunk meg. Ha egy-egy épület mesélni tudna, mi mindenben ment keresztül, mi mindent látott az elmúlt évtizedek, évszázadok alatt, valószínűleg meglepődnénk, talán fel se ismernénk régen milyen épület állhatott a helyén.

Egy építészeti alkotást szemügyre véve, szerzői jogi megközelítésből szemlélve azonban rengeteg más kérdés is felmerülhet bennünk a történelmen túlmenően. Vajon védi-e azt az épületet, valamint annak tervét a szerzői jog? Kell-e engedélyt kérni, és ha igen, kitől, ha a saját tulajdonban lévő házat szeretnénk átépíteni vagy lebontani? Ha már átépítettük az épületet, mi is szerzőnek minősülünk-e, véd-e a szerzői jog? Az utóbbi években bekövetkezet várrekonstrukciók, mint például a Füzeri vár esetében kit véd a szerzői jog, valamint egyáltalán minek minősítjük ezeket a munkálatokat szerzői jogilag?

A szerzői jognak az építészeti alkotásokkal foglalkozó területe sajnos sokáig háttérbe szorult a többi műtípussal szemben, a Berni Unió Egyezmény<sup>1</sup> is csak az 1908-as berlini felülvizsgálata során helyezte védelem alá az építészeti műveket.<sup>2</sup> Viszont pozitív előremutatásnak tekinthető, hogy az utóbbi években számos újítás következett be a szerzői jog e területén, mint például az árva művekkel kapcsolatos szabályozás módosítása, az Építészeti Szerzői Jogi Nyilvántartás felállítása, valamint a Nemzeti Tervvagyonról szóló jogszabálymódosítás.

<sup>\*</sup> A Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala Ujvári János diplomad-j-pályázatán díjazott diplomamunka szerekeztett változata.

<sup>1</sup> Az irodalmi és művészeti művek védelméről szóló, 1886. szeptember 9-i Berni Unió Egyezmény.

<sup>2</sup> Bernárd Aurél, Tímár István (szerk.): A szerzői jog kézikönyve. KJK, Budapest, 1973, p. 376.

## 2. AZ ÉPÍTÉSZETI MŰVEKRE VONATKOZÓ SZERZŐI JOGI ALAPKÉRDÉSEK

### 2.1. Az építészeti alkotás, mint szerzői jogi mű

Az építészeti alkotások szerzői jogi védelmének elismerése hosszú és rögös utat járt be, mire elérte a mai formáját.<sup>3</sup>

A szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény (továbbiakban: Sztj.) 1. § (1) bekezdése értelmében szerzői jogi védelemben részesül az irodalom, a tudomány és a művészet valamennyi alkotása, amennyiben megnyilvánul benne a szerző egyéni, eredeti szellemi tevékenysége.<sup>4</sup> Jogi szempontból nem releváns, hogy az építészeti alkotásokat mely említett csoportba kell sorolni, bár mai felfogásunk alapján elsősorban a művészi alkotások körébe tartoznak, azonban nem elképzelhetetlen, hogy akár tudományos műként is értékelhetők. Az Sztj. Nagykomentárja is egyetért ezzel a megközelítéssel.<sup>5</sup>

A törvény a teljesség igénye nélkül nevesíti a leggyakrabban előforduló műtípusokat példálózó felsorolással élve. Az építészeti alkotást tágan értelmezve idetartozik a felépült építészeti alkotás és annak a terve is, valamint az épületegyüttes, illetve a városépítészeti együttes terve is, továbbá önálló műtípusként nevesíti a műszaki létesítmény tervét is.<sup>6</sup> Az építészeti alkotások szélesebb körébe tartoznak olyan területek is, mint a belsőépítészet, a kertépítészeti, a településrendezés és az épített környezet kialakítása, amelyek esetében a szerzői jogi védelem indokoltsága szintén felmerülhet.<sup>7</sup> Fontos megjegyezni, hogy nem csak a nevesített alkotástípusokat védi az Sztj., ugyanis ha nem ezekkel a nevekkkel illetünk egy-egy szerzői alkotást, abban az esetben is védelemben részesülhetnek.<sup>8</sup>

A Szerzői Jogi Szakértő Testület (SZJSZT) 3/2011 számú szakvéleményében foglalkozott annak a kérdéssel, hogy érinti-e a szerzői jogi védelem fennállásának tényét, hogy egy adott terv vagy alkotás megfelel-e egyéb jogszabályi követelménynek (pl. kivitelezhető-e, engedélyezhető-e), valamint az építésügyi igazgatási eljárás követelményeinek. A testület döntése rávilágított, hogy e kérdések önmagukban nem befolyásolják az oltalom megítélését.

<sup>3</sup> L. bővebben: Nótári Tamás, Bakos Kitti: Az építészeti alkotások szerzői jogi védelmének fejlődéstörténete. Magyar Jog, 58. évf. 9. sz., 2011.

<sup>4</sup> Sztj. 1. § (1), (3) bekezdés.

<sup>5</sup> Grad-Gyenge Anikó: Az építészet szerzői jogi kérdései. Szerzői jogi útmutató az építészeti gyakorlat számára. Magyar Művészeti Akadémia Művészetelméleti és Módszertani Kutatóintézet, Műhelytanulmányok, 3. évf. 1. sz., p. 13.

<sup>6</sup> Grad-Gyenge: i. m. (5), p. 11; Sztj. 1. § (1)–(2) k–l.

<sup>7</sup> Bakos Kitti, Nótári Tamás: Szellemi tulajdon: építészeti alkotás. Lectum Kiadó, Szeged, 2011, p. 35.

<sup>8</sup> Grad-Gyenge: i. m. (5), p. 11.

Az építészeti alkotás gyűjtőfogalma és annak a joggyakorlat által elfogadott tartalma az idők során egyre inkább bővül.<sup>9</sup> Az Étv.<sup>10</sup> meghatározásait a szerzői jogi gyakorlattal összevetve megállapítható, hogy nemcsak az épületek, hanem bizonyos műtárgyak is az építészeti alkotások kategóriájába sorolhatók, például a szökőkút, szobortalapzat.<sup>11</sup>

### 2.1.1. A terv védelme

A korábbi szerzői jogi törvény<sup>12</sup> az építészeti alkotások terveit részesítette védelemben, míg a felépült építészeti alkotást önmagában nem. A terv alapján felépített alkotást csupán a terv többszörözésének az eredményeként értékelték. A hatályos Szjt. alapján, ahogy már említésre került, a törvény mind a terv, mind a felépített mű vonatkozásában önálló szerzői jogi védelmet biztosít azok létrejöttétől kezdve, amely megoldás megfelel a Berni Uniók Egyezménynek.<sup>13</sup> A szabályozás megváltoztatása több szempontból is indokolt volt, hiszen elképzelhető, hogy a terv alapján később nem épül fel az alkotás, azonban a szerzői jogi törvény ekkor is védelemben részesíti a tervet. Továbbá a felépülésig vezető út hosszú folyamat, mely alatt az alkotás különböző szakaszaiba különböző alkotók kapcsolódhatnak be.<sup>14</sup>

Az SZJSZT több szakvéleményében is találkozhatunk azzal az állásponttal, hogy az Szjt. az egyes tervfajták – például vázlattervek, kivitelezési tervek – között nem tesz különbséget. Az SZJSZT 26/2004 számú szakvéleménye rávilágított, hogy az építészeti alkotás nem köthető meghatározott tervfajtaéhoz, a kérdést az dönti el, hogy az adott tervben az alkotó, eredeti jelleg felfedezhető-e. Továbbá az SZJSZT szakvéleménye megerősíti, hogy a szerzői jogi oltalom szempontjából a vázlatok és tervek kidolgozottsági szintje sem játszik szerepet a szerzői jogi oltalom megítélésének kérdésében.<sup>15</sup>

Tehát bármely tervezési fázisban létrejövő terv védelmet élvezhet, amennyiben eléri az egyéni-eredetiség szintjét. Az SZJSZT 9/2008/1 számú szakvéleménye kimondta, hogy az „egymásra épülő tervfázisok önállóan is védelemre tarthatnak igényt, amennyiben a védelem feltételeként megkívánat egyéni, eredeti jelleget magukon viselik”.<sup>16</sup>

A fentiek alapján is megállapítható, hogy az Szjt. 1. § (3) bekezdése valamennyi szerzői műre vonatkozóan egyetlen követelményt nevez meg: a tervnek a szerző szellemi tevékenységéből fakadó egyéni, eredeti jellegűnek kell lennie. Az alkotásnak viszont el kell érnie egy bizonyos megvalósulási szintet, hogy az valóban műalkotásnak minősüljön.

<sup>9</sup> Barta Judit: A tervezői tevékenység komplex bemutatása, valamint az építészeti, műszaki alkotások és terveik szerzői jogvédelme. Patrocínium, Budapest, 2018, p. 283.

<sup>10</sup> 1997. évi LXXVIII. törvény az épített környezet alakításáról és védelméről (továbbiakban: Étv.).

<sup>11</sup> Barta: i. m. (9), p. 285.

<sup>12</sup> 1969. évi III. törvény a szerzői jogról (rSzjt.).

<sup>13</sup> Grad-Gyenge: i. m. (5), p. 18.

<sup>14</sup> Uo., p. 19.

<sup>15</sup> SZJSZT-26/2004.

<sup>16</sup> SZJSZT-9/2008/1.

Az ötletek, elvek vagy elgondolások önmagukban nem tekinthetők szerzői jogi értelemben vett alkotásnak. Azonban felmerül a kérdés, hogy a tervezési folyamat mely állomása során éri el az egyéni, eredeti jelleg küszöbét.<sup>17</sup>

A terv előkészítése során felmerülő műszaki elképzelések nem tekinthetők szerzői műnek, így védelemben sem részesülnek, ugyanis az ötlet szintjét nem haladják meg. Nem beszélhetünk szerzői jogi jogsérelemről tehát, ha az új építész csak a műszaki megoldással kapcsolatos ötletet veszi át, ezzel különböző építészeti eredményt alkotva.<sup>18</sup> Az SZJSZT 18/2005 számú szakvéleménye az Olimpiai Központ létesítésére irányuló tanulmánytervezet szerzői jogi minőségét vizsgálta. A testület megállapította, hogy az említett tervezet nem minősíthető műszaki létesítmény tervének, mivel nem tartalmaz műszaki megoldást, hanem a szerző általi elgondolás felvázolása csupán, mely sok esetben még csak nem is határozott, hanem bizonytalan ötleteket tartalmaz.<sup>19</sup>

### 2.1.2. Egyéni, eredeti jelleg

Ahogy már korábban is említésre került, a szerzői jogi védelem az alkotást a szerző szellemi tevékenységéből fakadó egyéni, eredeti jellege alapján ítéli meg.<sup>20</sup> Ez az egyetlen minősítő követelmény, így tehát a mű nem függhet mennyiségi, minőségi, esztétikai jellemzőktől vagy az alkotás színvonalára vonatkozó értékítéllettől.<sup>21</sup>

Példaként említhető a Postatakarékpénztár épülete, amely Lechner Ödön egyik főműve volt, és igencsak megosztónak bizonyult kortársai körében. A bírálók között szerepelt az akkori kultuszminiszter is, aki „építészeti ballépésnek” és kidobott pénznek tartotta a művet, ezt a parlamentben is szóvá téve, aminek eredményeként Lechner ettől kezdve nem is kapott állami megbízást.<sup>22</sup> A bírói gyakorlat is úgy ítéli meg, hogy szerzői jogi védelemben részesül minden olyan mű, amelynek formáján felismerhetők az alkotó szellemi tevékenységéből fakadó eredetiség jegyei, függetlenül attól, hogy milyen esztétikai értékelést vált ki.<sup>23</sup>

Elengedhetetlen azonban, hogy a szellemi tevékenységet az a természetes személy végezze, akit az adott mű kapcsán szerzőnek, építészeti alkotások vonatkozásában tervezőnek tekintünk. Az egyéni jelleg követelménye a szerzői jogi védelemnek nemcsak célja, de a feltétele is egyben: ennek alapján a mű a szerző személyiségének a tükröződése.<sup>24</sup>

<sup>17</sup> Barta: i. m. (9), p. 247.

<sup>18</sup> BDT2006.1499.

<sup>19</sup> SZJSZT-18/2005.

<sup>20</sup> Szjt 1. § (3) bekezdés.

<sup>21</sup> Gyertyánfy Péter (szerk.): Nagykommentár a szerzői jogi törvényhez. Wolters Kluwer, Budapest, 2020, p. 81. [Szjt. 1. § (3) bek., miniszteri indokolás az Szjt. 1–9. §-ához].

<sup>22</sup> Barta: i. m. (9), p. 250.

<sup>23</sup> BH1980.332.

<sup>24</sup> Grad-Gyenge Anikó: Egy modern szerzői jog. Wolters Kluwer, Budapest, 2019, p. 39.

Az eredeti jelleg feltétele pedig azt jelenti, hogy a szerzői jogi védelemben részesülő mű nem lehet más művének szolgai másolata, tehát „újnak” kell lennie a szerző szubjektumára tekintettel (nem pedig objektív mércével, mint az iparjogvédelem területén).<sup>25</sup> Az Szt. nem határozza meg sem az eredetiség fogalmát, sem annak mértékét, ami feltehetőleg annak tudható be, hogy az egyéni, eredeti jelleg vizsgálata számos szubjektív tényezőt tartalmaz.<sup>26</sup>

Az egyéni, eredeti jelleg vizsgálatakor nem szabad figyelmen kívül hagyni, hogy a tervezőnek – ellentétben a képzőművészeti alkotásokat létrehozó szerzővel – a fizikai törvények és az építészeti előírások korlátozzák a mozgásterét munkája során.<sup>27</sup> A funkcionalitás problematikáját az építészeti szerzői alkotásokra vetítve felfedezhetjük Alpár Ignác idézetében is: „Mert az építész művészete nem lehet olyan lenge, mint a festőé, ki bármely irányban megfestett képéért mindig talál még rajongót is. Az építészként a helyhez, a rendeltetéshez, az anyaghoz és a pénzhez van kötve ....”<sup>28</sup> Elmondható, hogy nem rendelkezik az egyéni, eredeti jelleg kritériumával az a produktum, amely az adott feladathoz képest egyetlen megoldással képzelhető csak el.<sup>29</sup> Az SZJSZT 28/2002 számú szakvéleménye szerint ha a jármű speciális funkciója, közlekedésbiztonsági előírása, továbbá az átalakítandó jármű formája lényegében meghatározza a műszaki terveket és az átalakított jármű kialakítását, nem beszélhetünk egyéni, eredeti alkotómunkáról.<sup>30</sup>

Az egyéni, eredeti jelleg vizsgálata fontos az előzménytervek tükrében is, hiszen az építészeti-műszaki tervezés hosszú folyamat, amely során egymásra épülnek a tervezési fázisok, ugyanazon építmény tekintetében különböző tervek (ötletterv, tanulmányterv, kivitelezési terv, megvalósulási terv stb.) születhetnek. Tekintettel az építészeti tervek tárgyára, bizonyos esetekben a tervek elkészítése során a tervező nem végez és nem is lehetséges kreatív, egyéni alkotómunkát végeznie. Idesorolhatók például a felmérési, fennmaradási, és kiviteli tervek.<sup>31</sup>

Előfordulhat, hogy a különböző fázisokban létrejött terveket nem ugyanaz a személy alkotja meg. Fontos vizsgálni, hogy az egyes tervek készítői milyen mértékben alkalmazták az előző fázisban alkotott tervet, mennyiben járultak hozzá ahhoz, hogy egyéni, eredeti tevékenységükkel elérjék az átdolgozás szintjét, ezzel létrehozva egy újabb szerzői művet.<sup>32</sup>

<sup>25</sup> Uo.

<sup>26</sup> SZJSZT-38/2001.

<sup>27</sup> I. m. (26).

<sup>28</sup> Az idézet Alpár Ignác építésztől származik. In: Barta: i. m. (9), p. 253.

<sup>29</sup> Uo.

<sup>30</sup> SZJSZT-28/2002.

<sup>31</sup> Barta Judit: A szerzői jogok, közelebbről az építészeti és műszaki alkotásokhoz, valamint terveikhez fűződő szerzői jogok megsértése a büntetőjog szemszögéből. Miskolci Jogi Szemle, 14. évf. 2/1. klsz. 2019, p. 51.

<sup>32</sup> Barta: i. m. (9), p. 254–255.

## 2.2. Az építészeti mű tervezője mint szerző

Az építészeti alkotások esetében is irányadó az Szjt. 4. § (1) bekezdése, mint bármely más alkotás vonatkozásában: a szerzői jogi védelem azt illeti meg, aki a művet megalkotta (szerző). Ettől a szabálytól nem lehet eltérni a szerzői jogban.<sup>33</sup>

Szerzői jogi szempontból mindig azt kell szerzőnek tekinteni, aki ténylegesen kreatív alkotói tevékenységet fejtett ki a mű vonatkozásában. Ezzel függ össze és ezt erősíti az Szjt. azon rendelkezése, amely nem engedi a jogátruházást az építészeti alkotások vonatkozásában, ennek eredményeként a teljes szerzői jog nem szállhat át más személyre, csak felhasználási engedélyt lehet adni.<sup>34</sup>

A szerzői jog alapelve szerint a mű megalkotója csak természetes személy lehet. Ennek következtében a szerzői jogok eredeti jogosultja kizárólag a művet megalkotó természetes személy lehet. Az Szjt. 106. § (1) bekezdése alapján a szerzőn a vagyoni jogok származékos megszerzése eseteiben annak jogutódját, valamint az egyéb szerzői jogosultat is érteni kell. Hangsúly van viszont a *megfelelően* szavunkon, hiszen a vagyoni jogok gyakorlása, illetve a vagyoni jogok tekintetében bekövetkezett jogsértés miatti fellépés körében nevezhetjük az említett jogszerzőket szerzőnek.<sup>35</sup> Szerzőnek minősül más szerző művének átdolgozója is, aki természetesen az eredeti mű szerzőjét megillető jogok sérelme nélkül gyakorolhatja csak az őt megillető jogokat.<sup>36</sup>

Az építészeti, műszaki alkotások szerzője a tervező, akit védelem illet meg, függetlenül attól, hogy milyen formában örökíti meg elképzeléseit. Tekintettel kell lenni ugyanakkor a társszakmák tervezőire is, ilyenek például a táj- és kerttervezők, valamint a belsőépítészek is. Amennyiben egyéni alkotótevékenységet végeznek, szintén szerzői jogi oltalom alanyai lehetnek.<sup>37</sup>

Kérdésként merülhet fel, hogy ha az építész szakma szigorú keretek között, ellenőrzött hierarchikus rendszerben állapítja meg, hogy ki lehet hivatalosan a tervező, ez milyen kapcsolatban is áll a szerzői jogi alkotói tevékenység elismerésével. Optimális esetben egybeesik a szerzői jogi értelemben vett alkotó a tervezésre vonatkozó előírások alapján megnevezett tervezővel, azonban eltérés is mutatkozhat a gyakorlati életben.

Az SZJSZT 28/2001 számú szakvéleménye szerint nem tekinthető az építészeti alkotás tervének szerzőjeként az, aki nem rendelkezik tervezési engedéllyel. Grad-Gyenge Anikó véleménye szerint ez sérti a szerzői jogi védelemnek azon elvét, miszerint nem lehet feltétele semmilyen alakszerűség előírás a védelem megszerzésének.<sup>38</sup>

<sup>33</sup> Grad-Gyenge: i. m. (5), p. 27, Szjt. 4. § (1) bekezdés.

<sup>34</sup> Grad-Gyenge: i. m. (5), p. 27.

<sup>35</sup> Gyertyánfy: i. m. (21), p. 99.

<sup>36</sup> Szjt. 4. § (2) bekezdés.

<sup>37</sup> Bakos, Nótári: i. m. (7), p. 44.

<sup>38</sup> Grad-Gyenge: i. m. (5), p. 27, SZJSZT-28/2001.

### 2.2.1. A megrendelő és a kivitelező szerzőként való elismerésének kérdésköre

Gyakran előfordul, hogy a megrendelők abban a hiszemben vannak, hogy annyi információval, adattal, más épületek képeivel, esetleg rajzzal stb. látják el a tervezőt, hogy ezáltal már meg is tervezték azt. Viszont az építészet tudomány, ezért is van a megrendelőnek szüksége a tervezőre és az ő szakértelmére. Annak ellenére, hogy a megrendelő részletesen meghatározza, hogy milyen épületet szeretne, az még messze nem tartalmazza azt a sok egyedi megoldást, amit a tervezőnek még ki kell találnia, meg kell oldania, és műszaki rajz, látványrajz, műszaki leírás stb. formájában kell dokumentálnia.<sup>39</sup>

A megrendelő általában nem számít szerzőtársnak az építészeti-műszaki tervek, tervdokumentációk tekintetében. Kevés alkalommal fordul elő, hogy szakmailag laikus (nem építész) megrendelő a szerzőség vagy részbeni szerzőség mértékét elérő alkotómunkával járul a tervhez hozzá, viszont vannak híres példák, mikor mégis megvalósul. Ilyen Rudolf Steiner Goetheanumja, ahol nem kizárólag mint megrendelő, hanem mint művész is aktívan részt vett az épület kialakításában, és olyannyira központi szerepet töltött be, hogy az építész mellette csak „technikai” közreműködőként szerepelt, így Rudolf Steiner szerzői jogi védelemben részesülhetett.<sup>40</sup> A megrendelő akkor tekinthető tehát szerzőnek, ha az ő elképzelései olyan mértékben befolyásolták és határozták meg a tervezési folyamatot, hogy az eredmény önálló és egyedi alkotói jelleggel rendelkezik ezáltal.<sup>41</sup>

Fentiek alapján tehát megállapítható, hogy nem nevezhetők szerzőnek a gazdasági társaságok, nagyvállalatok, illetve tervezőirodák, amelyek megbízzák a tervek elkészítésével, továbbá munkaviszony vagy más tagsági viszony keretein belül alkalmazzák a tervezőt. Akkor sem tekinthetők szerzőnek e szervezetek és munkáltatók, ha a munkaviszonyban alkotott művek felhasználására vonatkozóan a törvény ex lege külön rendelkezik a javukra.<sup>42</sup> Ennek megfelelően még a szerzői vagyoni jogok kivételes átruházhatósága vagy átszállása sem jelenti azt, hogy a vagyoni jogok megszerzője az építészeti művet alkotó természetes személy helyébe léphetne.<sup>43</sup>

Egy adott épület megépítése az engedélyezett terv alapján kell, hogy megvalósuljon, így a kivitelező vállalkozó, amely az építészeti mű létrehozását egy adott technológiai folyamat és műszaki adottságok szerint végzi, nem tekinthető szerzőnek, hiszen nem ad hozzá egyéni-eredeti jelleget a műhöz.<sup>44</sup> Az SZJSZT-25/2007/02 ügyben rögzítésre került a megállapítás, miszerint ha a művet ugyanaz a személy tervezi és kivitelezi, úgy természetesen ő a szerzője az adott műnek. Abban az esetben viszont, ha elválik a kettő egymástól, a kivitelező nem

<sup>39</sup> Barta: i. m. (9), p. 298.

<sup>40</sup> Uo., p. 299.

<sup>41</sup> Bakos, Nótári: i. m. (7), p. 44.

<sup>42</sup> Uo., p. 43.

<sup>43</sup> Gyertyánfy: i. m. (21), p. 99.

<sup>44</sup> Bakos, Nótári: i. m. (7), p. 46.

válíkat automatikusan szerzővé, valamint szerzőtárrá, ehhez a felek megállapodása szükséges.<sup>45</sup> Gyakran előfordul, hogy az épület nem teljes mértékben a terv szerint épül meg, és a változtatást nem az eredeti tervező végzi, valamint ez a változtatás nem tartozik a szerződéses kötelezettségek közé, ekkor a módosítást irányító tervező, művezető, továbbá építésvezető is lehet szerzőtárs.<sup>46</sup>

Az SZJSZT-4/2005 számú ügyben a tervező által létrehozott kivitelezésben részt vevő kft. a vállalkozási szerződésben szerzőtársi jogokat követelt magának. A kft. közreműködése azonban az SZJSZT véleménye szerint nem a terv elkészítésében, hanem a kivitelezés során mutatkozott meg, eredménye az eredeti terven nem került átvezetésre. Az eljáró testület állásfoglalása szerint a szerzőtársi minőség nem állapítható meg, az csak akkor lehetne vizsgálódás tárgya, ha az Szjt. 4. § (1) bekezdése értelmében az iratanyagban szerepelt volna természetes személy a kft. részéről.<sup>47</sup>

### 2.2.2. Szerzőtársak, valamint a többszerzős művek

Egy műnek lehet több szerzője is, mely jelenség nem újkeletű. Ilyen például Kolozsvári Márton és György Szent György-szobra (1373), valamint a Vágó László és Vágó József által tervezett Nemzeti Szalon épülete (1907) is. Attól függően, hogy milyen az alkotók egymáshoz fűződő viszonya, a művek, melyek megalkotásában több személy is közreműködik, nagyon sokfélék lehetnek.<sup>48</sup>

A szerzői alkotás úgy is létrejöhet, hogy több személy együttműködik, és ennek eredményeként a közös mű szerzőit szerzőtársaknak nevezzük. Köztük lévő szerzői jogi kapcsolat csak abban az esetben jöhet létre, ha mindannyian alkotó jellegű tevékenységgel vesznek részt, mindezt közös akaratelhatározással a mű létrehozása tekintetében. A szerzők jogviszonyának alakulásában annak van jelentősége, hogy a közös mű részei önállóan felhasználhatóak-e.<sup>49</sup>

Abban az esetben, ha nem használhatók fel önállóan az alkotás részei, akkor a szerzőtársakat megillető szerzői jogokat együttesen gyakorolhatják, és kétség esetén azok egyenlő arányban illetik meg őket.<sup>50</sup> Ez azt jelenti az építészeti alkotások tekintetében is, hogy valamennyiüktől engedélyt kell kérni a közös mű felhasználására, továbbá a szerzői jogdíjat – ha másképp nem állapodtak meg – valamennyiük felé kell teljesíteni.<sup>51</sup>

<sup>45</sup> SZJSZT-25/2007/02.

<sup>46</sup> Bakos, Nótári: i. m. (7), p. 46.

<sup>47</sup> SZJSZT-4/2005.

<sup>48</sup> Gyertyánfy: i. m. (21), p. 105.

<sup>49</sup> Lontai Endre, Faludi Gábor, Gyertyánfy Péter, Vékás Gusztáv: Polgári Jog. Szerzői Jog és Iparjogvédelem. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2017, p. 74.

<sup>50</sup> Szjt. 5. § (1) bekezdés.

<sup>51</sup> Lontai, Faludi, Gyertyánfy, Vékás: i. m. (49), p. 74.

Az építészeti alkotások vonatkozásában például akkor fordulhat elő ilyen, ha két vagy több tervező együtt, közösen alkotja meg valamely épületnek a tervét. Ezen terv egyes részei önálló felhasználásra nem alkalmasak, azok közösen alkotják az épületet. A szerzői jogi védelem a tervezőket a munkájuk arányában illeti meg, tekintettel a létrehozott tervre, illetve magára az épületre. Fontos továbbá, hogy nem elegendő csak egyikükkel megkötni a felhasználási szerződést.<sup>52</sup>

Összekapcsolt műnek nevezzük, ha a közös mű részei önállóan felhasználhatók, továbbá jól elkülöníthetők, és a saját rész tekintetében a szerzői jogok önállóan gyakorolhatók.<sup>53</sup> Erre kiváló példa ha több tervező készíti el egy épületegyüttes tervét, és a tervek egy-egy különálló épületre vonatkoznak. Ebben az esetben összekapcsolt műről beszélhetünk, mely tervek önállóan is felhasználhatóak, és a szerzői jogi védelem saját részük tekintetében külön-külön megilleti a tervezőket.<sup>54</sup>

Létezik egy sajátos eset a közös művek kategóriáján belül, amelyet az Szjt. együttesen létrehozott (kollektív) műnek nevez. Itt arról van szó, hogy a szerzők hozzájárulásai a létrejövő egységes építészeti mű vonatkozásában oly módon egyesülnek, hogy az egyes szerzők jogait külön-külön meghatározni lehetetlen.<sup>55</sup> Építészeti művek vonatkozásában ez azt jelenti, hogy a terv vagy az épület több szerző műszaki tervezésének az eredményeként jött létre, az egyes fázisok eredményeinek az egyesülése és a tervezők alkotó folyamathoz való hozzájárulása nem választható el egymástól, a terv egységes egészzé olvad össze. A szerzői jogi védelemből fakadó vagyoni jogok a szerzők jogutódjaként a megrendelőt illetik meg, aki indítványozta a tervnek a megalkotását, a munkafolyamatra hatással volt az irányításával, továbbá saját nevében hozta nyilvánosságra a tervet.<sup>56</sup>

Sajátos a helyzete az átdolgozott műnek, mely több szerző alkotótevékenységének az eredménye, és tekintettel az egyéni, eredeti jelleg meglétére, védelemben részesül. Számos épületet nem lebontanak, hanem átépítenek, viszont nem az eredeti tervezőt kérik fel ennek megvalósítására.<sup>57</sup> Egy-egy építménynek lehetnek közös alkotói úgy is, hogy nem egy időben, hanem elkülönülten, önálló építészeti tervek megalkotásaként, mindig újabb részekkel egészülnek ki, bővülnek vagy alakulnak át, úgy, hogy eredeti részeik megmaradnak. Ezzel azt az eredményt érik el, hogy közös mű jön létre. Szerzőtársi viszony az épületek tekintetében ezek alapján megvalósulhat, és ekkor a beavatkozó szerző alkotómunkájának terméke látható az épületen.<sup>58</sup>

<sup>52</sup> Barta: i. m. (9), p. 302.

<sup>53</sup> Szjt. 5. § (1) bekezdés.

<sup>54</sup> Barta: i. m. (9), p. 302.

<sup>55</sup> Szjt. 6. § (2) bekezdés.

<sup>56</sup> Bakos, Nótári: i. m. (7), p. 45.

<sup>57</sup> Grad-Gyenge: i. m. (5), p. 30.

<sup>58</sup> Barta Judit: Az építészeti és műszaki alkotások és terveiket érintő egyes szerzői jogi kérdések a 21. szá-  
zadi Magyarországon. Acta Universitatis Sapientiae, Legal Studies, 2017. 2. sz., p. 241.

### 3. SZEMÉLYHEZ FÜZŐDŐ JOGOK

A szerzőt megillető személyhez fűződő jogok célja, hogy a társadalom garantálja a szerző alkotómunkájának az erkölcsi elismerését.<sup>59</sup> Ennek köszönhetően a szerzőhöz mint természetes személyhez tapadnak a személyhez fűződő jogok, melyek személyétől elválaszthatatlanok. Az ilyen elidegeníthetetlen jogot a szerző nem ruházhatja át, nem mondhat le róluk, és azok más személyre semmilyen módon sem szállhatnak át.<sup>60</sup> Ez abban az esetben is igaz, ha más személy gyakorolja ezeket a jogokat.<sup>61</sup>

A szerzői jogok, ideértve mind a személyhez fűződő, mind a szerző vagyoni jogait, a mű létrejöttétől kezdve megilletik a szerzőt.<sup>62</sup> A mű létrejöttének időpontja két elkülönült időpont is lehet, mivel nem csak a tervre, hanem az épületre is ugyanúgy vonatkozik a szerzői jogi védelem. Ezen időpontok között azonban nagy eltérés is lehet, hiszen a tervek átadása és az épület kivitelezése között akár évek is eltelhetnek.<sup>63</sup> A tervező szerzői jogi védelemre jogosult egész életében, továbbá a halálától számított hetven éven át. A hetvenéves oltalmi időt a szerző halálát követő év első napjától kell számítani. A szerzőtársak esetében az utójára elhunyt szerzőtárs halálát követő év első napjától kell számítani a védelmi időt.<sup>64</sup>

A szerzői alkotások felhasználása során figyelembe kell venni, hogy a szerző személyhez fűződő jogosítványai eltérően viselkedhetnek, és a felhasználás folyamán különösen tekintettel kell lenni ezekre.<sup>65</sup> A tervező, építész meghatározott személyhez fűződő jogainak védelme érdekében a felhasználó is felléphet, ehhez azonban kifejezetten hozzá kell járulnia a szerzőnek a felhasználási szerződésben.<sup>66</sup>

Főszabály szerint a tervező jogosult ezeket a személyhez fűződő jogokat gyakorolni egész életében, halála után viszont az jogosult, akit művészi hagyatékával megbízott, ennek hiányában az örököse.<sup>67</sup> A védelmi idő elteltével megszűnnek a személyhez fűződő jogok is, viszont a szerző emlékének megsértése címén az építészkamara felléphet annak érdekében, hogy művön vagy annak közleményén szerzőként feltüntessék.<sup>68</sup>

<sup>59</sup> Grad-Gyenge: i. m. (5), p. 33.

<sup>60</sup> Sztj. 9. § (2) bekezdés. L. részletesen *Tattay Levente, Pogácsás Anett, Ujhelyi Dávid: Szellemi alkotások joga*. Pázmány Press, Budapest, 2020, p.160.

<sup>61</sup> *Faludi Gábor: Az építészeti művek a Szerzői Jogi Szakértő Testület gyakorlatában*. In: *Legeza Dénes* (szerk.): *A szerzői jog gyakorlati kérdései. Válogatás a Szerzői Jogi Szakértő Testület szakvéleményeiből* (2010–2013.) fennállásának 130. évfordulója alkalmából. Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala, Budapest, 2014, p. 138.

<sup>62</sup> Sztj. 9. § (1) bekezdés.

<sup>63</sup> *Barta: i. m. (9)*, p. 313.

<sup>64</sup> Sztj.31. (1)–(2) bekezdés.

<sup>65</sup> *Barta Judit: Szerzői jogok átruházhatóságának elméleti és gyakorlati kérdései, különös tekintettel az építészeti alkotásokra és azok terveire*. In: *Erik Štenpien, Miskolczi Bodnár Péter* (szerk.) *A tulajdonátruházás összehasonlító kereskedelmi és üzleti jogi kérdései*. KRE ÁJK, Budapest, 2015, p. 205.

<sup>66</sup> Sztj. 15. §.

<sup>67</sup> Sztj. 14. § (1) bekezdés.

<sup>68</sup> *Grad-Gyenge: i.m. (5)*, p. 33.

### 3.1. A tervezőt megillető egyes személyhez fűződő szerzői jogok

#### 3.1.1. A mű nyilvánosságra hozatalához való jog

Az Szjt. 10. § (1) bekezdése szól az első nevesített személyhez fűződő jogról, mely szerint a szerző maga jogosult dönteni arról, hogy az általa megalkotott művét titokban tartja vagy a közönség elé tárja.<sup>69</sup> Hatályos szabályozásunk nem ad pontos magyarázatot arra vonatkozóan, hogy mi minősül nyilvánosságra hozatalnak. A jogalkalmazói gyakorlatban azonban általánosan elfogadott és alkalmazott a Bernárd Aurél és Tímár István által használt fogalom, miszerint: *„bármilyen cselekmény vagy magatartás lehet, amelynek révén a mű elhagyja az alkotó rendelkezési körét és meg nem határozott más személy számára hozzáférhetővé válik.”*<sup>70</sup>

Az építészeti alkotásokkal kapcsolatos magyar gyakorlat értelmében a nyilvánosságra hozatal számos formában megvalósulhat. Ez lehet a megrendelőnek történő átadás felhasználás céljából, folyóiratban való publikálás vagy részvétel valamilyen tervezési pályázaton.<sup>71</sup> Fontos azonban kiemelni, hogy a nyilvánosságra hozatal nem feltétele a szerzői jogi védelemnek.<sup>72</sup> Előfordulhat, hogy a terv az íróasztal fiókjában marad, ettől függetlenül ugyanúgy védelemben részesül, mint a felépített építmény.<sup>73</sup>

A nyilvánosságra hozatal joghatása voltaképpen abban áll, hogy utat nyit a jogszerű felhasználásnak felhasználási szerződés alapján vagy szabad felhasználásként.<sup>74</sup> A BDT2006.1319. szerint *„Az Szjt. 10. § (1) bekezdése alapján a szerző abszolút joga a nyilvánosságra hozatal, amellyel lehetővé teszi, hogy művét a szabad felhasználás körében engedély nélkül felhasználják.”*<sup>75</sup> Azonban a nyilvánosságra hozatali jog gyakorlása nem jelent egyben felhasználási engedélyt is, arról a feleknek külön meg kell állapodniuk.<sup>76</sup>

Speciális szabályok vonatkoznak a munkaviszonyban létrehozott művekre, hiszen a műnek a munkáltató számára történő átadása a nyilvánosságra hozatalhoz való hozzájárulásnak minősül.<sup>77</sup> A mű átadásával tehát elhasználódik a szerzőnek ez a joga.<sup>78</sup>

A szerző továbbá alapos okból, írásban, szabadon dönthet arról is, hogy visszavonja a nyilvánosságra hozatalhoz adott engedélyét, illetve megtiltja a már nyilvánosságra hozott műve további felhasználását, azonban a visszavonásig felmerült károk tekintetében kárta-

<sup>69</sup> Gyertyánfy: i. m. (21), p. 129, az Szjt.10. §-hoz fűzött kommentár.

<sup>70</sup> Bernárd Aurél, Tímár István (szerk.): A szerzői jog kézikönyve. KJK, Budapest, 1973, p. 100.

<sup>71</sup> Bodó Gergely: A mű integritásának sérelme építészeti aspektusban. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 109. évf. 4. sz., 2004. augusztus.

<sup>72</sup> Gyertyánfy: i. m. (21), p. 129.

<sup>73</sup> Grad-Gyenge: i. m. (5), p. 35.

<sup>74</sup> Gyertyánfy: i. m. (21), p. 129, Szjt. 33. § (1) bekezdés.

<sup>75</sup> BDT2006.1319.

<sup>76</sup> Gyertyánfy: i. m. (21), p. 130.

<sup>77</sup> Szjt. 30. § (5) bekezdés.

<sup>78</sup> Gyertyánfy: i. m. (21), p. 251.

lanításra köteles.<sup>79</sup> E körbe beletartozik az is, hogy az alkotó megsemmisítse a kizárólagos uralma alatt álló vázlatot, kéziratot vagy építészeti tervet. Azonban az építészeti művek vonatkozásában visszavonás vagy a mű további felhasználása megtiltásának jogát csak korlátozott terjedelemben és szűk keretek között lehet gyakorolni, mivel ezek a műtípusok szinte kivétel nélkül munkaviszonyban vagy vállalkozási jogviszonyban jönnek létre, és főszabályként a mű átadásával a vagyoni jogokat a munkáltató szerzi meg.<sup>80</sup> A tervező részéről a visszavonás jogának gyakorlása nem érinti a munkáltató jogát a mű felhasználásához, így csak az anonimitáshoz való jogát érvényesítheti.<sup>81</sup>

### 3.1.2. A mű egységének védelméhez való jog

Az Szjt. 13. §-a szerint „[a] szerző személyhez fűződő jogát sérti művének a becsületére vagy jóhírnevére sérelmes mindenfajta eltorzítása, megcsonkítása, megváltoztatása és a művel kapcsolatos más ilyen jellegű visszaélés”.

Az integritáshoz fűződő jog lényege abban rejlik, hogy a szerzőről mind a társadalom, mind a szakma a művei alapján alkot véleményt, ezért kétségtelenül megilleti az alkotót annak joga, hogy műve úgy jelenjen meg a nyilvánosság előtt, ahogyan ő azt megalkotta.<sup>82</sup> Az rSzjt. a mű egységének védelmére vonatkozó rendelkezése értelmében a szerző integritáshoz fűződő joga megsértésének minősült az alkotás minden jogosulatlan megváltoztatása vagy felhasználása.<sup>83</sup> A jogsértés feltételeit hatályos törvényünk eltérően szabályozza, a jogsértés bekövetkezése csak abban az esetben állapítható meg, ha a változtatás a szerző becsületére vagy jó hírnevére sérelmes.<sup>84</sup>

További különös szabályok is vonatkoznak az építészeti alkotásokra az Szjt. X. fejezete alapján. A szerző hozzájárulása nélkül történő olyan változtatás, amely a külső megjelenést vagy a rendeltetésszerű használatot befolyásolja, jogosulatlannak minősül.<sup>85</sup> Megemlítenődő, hogy a jogszabály szövege kifejezetten csak a terv megváltoztatására szorítkozik, és az ezáltal létrejött jogszerűtlen változtatásokra utal. Azonban a szakirodalom is hangsúlyozza, hogy a hiányos szóhasználat nem megfelelő, és kiegészítésre szorul, ugyanis a szerzői jogi oltalom magára az építészeti alkotásra is vonatkozik.<sup>86</sup>

<sup>79</sup> Szjt.11. §.

<sup>80</sup> Kiss Zoltán Károly: A vizuális művészetek és a jog, 2. Az építészeti, a fotóművészet és az alkalmazott művészetek jogi szabályozása, Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság Médiatanács – Médiatudományi Intézet, Budapest, 2021, p. 52.

<sup>81</sup> Grad-Gyenge: i. m. (5), p. 36.

<sup>82</sup> Sági Edit: Mennyire egységes a mű egységének védelme? Miskolci Jogi Szemle, 15. évf. 1. sz., 2020, p. 169–182.

<sup>83</sup> RSzjt.10. §.

<sup>84</sup> Szjt. 13. §.

<sup>85</sup> Szjt. 67. § (1) bekezdés.

<sup>86</sup> Barta: i. m. (9), p. 326.

A mű egységének megbontása magának az alkotásnak a felhasználását is befolyásolhatja. Ami azt jelenti, hogy személyhez fűződő és a vagyoni jogok a gyakorlatban ilyenkor összefonódnak,<sup>87</sup> ezért bővebben az integritást érintő kérdésekkel a vagyoni jogok vonatkozásában foglalkozunk.

### 3.1.3. A név feltüntetéséhez való jog

Más megfogalmazásban a szerzői minőség elismeréséhez való jog, ez a szerző és a mű legszorosabb kapcsolatának kifejezése, amely csak természetes személyt illethet meg saját vagy felvett név alapján. Ennek alapvető funkciója a plágium különféle formái elleni védelem.<sup>88</sup>

A kiemelkedő jelentőségű kapcsolat abban is megmutatkozik, hogy a szerző nevét nemcsak az eredeti művön, hanem az *át- és feldolgozás esetén létrejött alkotáson is fel kell tüntetni*, függetlenül attól, hogy a védelmi idő még tart-e.<sup>89</sup> A Legfelsőbb Bíróság döntése értelmében például a módosított építési terven az alapterv készítőjének nevét is fel kell tüntetni.<sup>90</sup> Az építészeti alkotások vonatkozásában a név feltüntetése megilleti a tervezőt magán az építészeti-műszaki terven és az építészeti alkotáson is. Valamint közjogi szabályok (Szakgyr. és Épelj.)<sup>91</sup> kifejezetten kötelezettséggént *írhatják* elő, hogy a tervező feltüntesse nevét az építészeti-műszaki terveken.<sup>92</sup>

A szerzőnek ugyanakkor joga van az anonimitáshoz is, tehát kérheti neve feltüntetésének mellőzését.<sup>93</sup> Az építészeti alkotások vonatkozásában azonban ritkán találkozunk álnévvel vagy a szerző nevének titokban tartásával.<sup>94</sup> Ilyen történt a miskolci Deszkatep-lom tervezésekor, ahol a tervező Szeghalmy Bálint *álnéven indult a tervpályázaton, mivel érdekellentét merült fel közte és a város* akkori vezetői közt, és nevét csak a pályázat elnyerése után fedte fel.<sup>95</sup>

A névfeltüntetési személyhez fűződő jogot főszabályként az Szjt. – néhány kivételtől eltekintve – nem korlátozza a többi szerzői vagyoni joggal szemben. E jog a szerző számára korlátlanul gyakorolható a munkaviszonyban alkotott és a felhasználási engedéllyel érintett művek esetében is.<sup>96</sup>

<sup>87</sup> Gyertyánfy: i. m. (21), p. 140; Szjt. 13. §-hoz fűzött kommentár.

<sup>88</sup> Gyertyánfy: i. m. (21), p. 134; Szjt. 12. §-hoz fűzött kommentár.

<sup>89</sup> Sági Edit: A szerzői jog sokoldalúsága – a szabályozás mögött rejlő igények a szerzők és a társadalom oldalán. Multidiszciplináris Tudományok, Miskolc, 2021. 2. sz., p. 298–304.

<sup>90</sup> Gyertyánfy: i. m. (21), p. 136; Legfelsőbb Bíróság Pf.IV.22.275/1998/10.

<sup>91</sup> 266/2013. (VII. 11.) Korm. rendelet az építésügyi és az építésüggyel összefüggő szakmagyakorlási tevékenységekről, továbbá 312/2012. (XI. 8.) Korm. rendelet az építésügyi és építésfelügyeleti hatósági eljárásokról és ellenőrzésekről, valamint az építésügyi hatósági szolgáltatásról.

<sup>92</sup> Barta: i. m. (9), p. 318.

<sup>93</sup> Bodó: i. m. (71).

<sup>94</sup> Kiss: i. m. (80), p. 53.

<sup>95</sup> Barta: i. m. (9), p. 318.

<sup>96</sup> Gyertyánfy: i. m. (21), p. 136. Szjt. 12. §-hoz fűzött kommentár.

Az Sztj. rögzíti, hogy a szerző nevét mindig a felhasználás jellegének megfelelően és ahhoz igazodó módon kell feltüntetni.<sup>97</sup> Az említett általános rendelkezésen túlmenően az Sztj. elsősorban az építészeti művek esetében határoz meg külön szabályokat a név feltüntetésére, figyelemmel a tervező (szerző) különleges érdekeire.<sup>98</sup>

Eszerint „a tervezőnek joga van meghatározni, hogy az épületen vagy a műszaki létesítményen a nevét és a tervezés idejét hol és hogyan tüntessék fel. E jogát azonban csak a tulajdonos, illetve a használó vagy az üzemeltető jogainak és törvényes érdekeinek indokolatlan vagy aránytalan sérelme nélkül gyakorolhatja”.<sup>99</sup> Budapest utcáin sétálva, például a Rákóczi úton és az abból nyíló utcákon, az Erzsébet körút és a Keleti Pályaudvar közötti szakaszon sok helyen láthatjuk az *építészek nevét jelölő táblákat*.<sup>100</sup> További sajátos névfeltüntetési rendelkezés az építészeti alkotások esetében, hogy az ilyen alkotás tervének változatlan újabb felhasználása esetén csak az eredeti terv szerzőjét kell feltüntetni, valamint hogy „a mű használója köteles tűrni, hogy a művet az arra jogosultak bemutassák és arról felvételeket készítsenek, ha ez méltányos érdekeit nem sérti”.<sup>101</sup>

Fontos továbbá, hogy a névfeltüntetés a látkép esetében akkor kötelező, ha a kép kifejezetten egy képzőművészeti, építészeti, iparművészeti, ipari tervezőművészeti alkotás bemutatását célozza.<sup>102</sup> Abban az esetben azonban, ha például a képeslapon csak mellékesen, a környezetbe beleolvadva észlelhető az alkotás, akkor nincs szükség a szerző nevének feltüntetésére. Mellőzhető a névfeltüntetés akkor is, ha egyszerre több építészeti alkotás látható, mivel kivitelezhetetlen, vagy csak aránytalan nehézség árán lenne megoldható valamennyi szerző nevének a feltüntetése.<sup>103</sup>

Az a tény, hogy a tervező neve feltüntetésre került további adat közlése nélkül, nem minősül gazdasági reklámtevékenységnek. Barta Judit ismerteti azt az esetet, amikor Eger városában egy építésztervező által tervezett, magántulajdonban lévő kereskedelmi és szolgáltatótevékenységhez kapcsolódó épületről készült képet a helyi lap közölte a tervező nevének feltüntetése nélkül, mondván, hogy az gazdasági reklámnak számítana. Előbbiekre tekintettel viszont elmondható, hogy a tervezőnek törvényes joga volt kérni neve feltüntetését, függetlenül attól, hogy a mű felhasználása szabad felhasználásnak minősült.<sup>104</sup>

Törvényi megszorítás hiányában a tervező bármikor kérheti nevének feltüntetését élete során, nincs külön kikötés, hogy ezt csak annak kivitelezése vagy használatba vétele során

<sup>97</sup> Sztj. 12. § (1) bekezdés.

<sup>98</sup> Sztj. 67. § (2)–(4) bekezdés.

<sup>99</sup> Sztj. 67. § (2) bekezdés.

<sup>100</sup> Barta: i. m. (9), p. 318.

<sup>101</sup> Sztj. 67. § (4), (6) bekezdés.

<sup>102</sup> Sztj. 67. § (3) bekezdés.

<sup>103</sup> Kiss: i. m. (80), p. 53.

<sup>104</sup> Barta Judit: Építészeti alkotások szerzői jogi védelme és a gazdasági reklámozás némely összefüggései megtörtént esetek kapcsán. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 6. évf., 6. sz., 2011. december, p. 105–106.

teheti meg.<sup>105</sup> A szerző halála után a névfeltüntetést törvényileg kikényszeríteni nem lehetséges, ez csak a tulajdonos jóindulatán múlik, viszont elvileg bárki kezdeményezheti.<sup>106</sup>

#### 4. A VAGYONI JOGOKKAL KAPCSOLATBAN FELMERÜLŐ KÉRDÉSEK

A személyhez fűződő jogok mellett a tervezőt, azaz a szerzőt megillető másik nagy jogcsoport a vagyoni jogok összességéből áll.<sup>107</sup>

Különbség fedezhető fel azonban a két jogcsoport között, hiszen a vagyoni jogok örökölhetők, róluk halál esetére rendelkezni lehet, továbbá meghatározott esetekben és feltételekkel átruházhatók, illetve átszállhatnak.<sup>108</sup> Ennek következtében gyakoriak azok az esetek, amikor elválnak egymástól a személyhez fűződő jogok jogosultja és a vagyoni jogi jogosult. A munkaviszonyban létrehozott művek vonatkozásában – az Szjt. által meghatározott feltételek teljesülése esetén<sup>109</sup> – is ez történik, hiszen a vagyoni jogok a tervező munkáltatóját illetik meg az építészeti terv átadásától kezdve. A jogutódlás is a vagyoni jogok átszállásával jár a fentebb említett vagyoni jogok örökölhetősége miatt.<sup>110</sup>

A szerző vagyoni jogai azt jelentik a gyakorlatban, hogy a szerzőnek van kizárólagos joga a mind anyagi formában és nem anyagi formában történő bármilyen felhasználásra, továbbá minden egyes felhasználás engedélyezésére.<sup>111</sup> A szerző vagyoni jogai azonban nem korlátlanok, mivel azokat az Szjt. preambulumban írt érdekekre és szempontokra tekintettel a szabad felhasználás esetei korlátozzák. [Szjt. 33-41. §, 59. §, 60. § (1)–(4) bek., 62. §, 68. §]. További sajátos korlát az Szjt. 31. § szerinti védelmi idő is.<sup>112</sup>

A jogszabály főszabályként – néhány kivételtől eltekintve – a vagyoni jogok átruházhatóságának a tilalmát mondja ki,<sup>113</sup> azonban a felhasználási szerződés<sup>114</sup> révén a szerző jogosult engedélyt adni a felhasználásra, amiért cserébe díjazásra tarthat igényt.<sup>115</sup>

Ez azt jelenti az SZJSZT 15/2010 számú szakvéleménye értelmében, hogy „a szerzői vagyoni jogok elidegeníthetlenségének – legalábbis főszabályként történő – fenntartása (l. Szjt. 9. §) szükségessé teszi a felhasználási szerződés liberalizálását. Ennek következménye, hogy az Szjt. alapján bármely műfajta esetében lehetséges a kizárólagos, a teljes védelmi időre szóló és harmadik személynek átengedhető jogot szerzett felhasználót olyan jogi helyzetbe juttatni, hogy az gyakorlatilag a jogátruházással legyen egyenértékű.”<sup>116</sup>

<sup>105</sup> Barta: i. m. (9), p. 319.

<sup>106</sup> Uo., p. 323.

<sup>107</sup> Szjt. 9. § (1) bekezdés.

<sup>108</sup> Kiss: i. m. (80), p. 58; Szjt. 9. § (3), (6) bekezdés.

<sup>109</sup> Szjt. 30. §.

<sup>110</sup> Grad-Gyenge: i. m. (24), p. 64; Szjt. 9. § (4) bekezdés.

<sup>111</sup> Szjt. 16. § (1) bekezdés.

<sup>112</sup> Gyertyánfy: i. m. (21), p. 154.

<sup>113</sup> Szjt. 9. § (3) bekezdés.

<sup>114</sup> L. részletesen: Faludi Gábor: A felhasználási szerződés. KJK, Budapest, 1999, p.115.

<sup>115</sup> Szjt. 16. § (1), (4) bekezdés.

<sup>116</sup> SZJSZT-15/2010.

Az építészeti alkotások tekintetében gyakran előforduló nevesített felhasználási módok például a többszörözés, nyilvánossághoz közvetítés, terjesztés, valamint az átdolgozás joga.<sup>117</sup>

#### 4.1. Egyes felhasználási módok az építészeti alkotások vonatkozásában

4.1.1. A többszörözés<sup>118</sup> mint az Szjt. által nevesített első felhasználási mód az építészeti alkotások vonatkozásában a gyakorlatban számos módon előfordulhat. Többszörözésnek minősül a terv lemásolása, továbbá az épület kivitelezése és utánépítése is.<sup>119</sup> Ugyanis az épület megvalósítása szerzői jogi szempontból fogalmilag nem más, mint a tervdokumentáció többszörözése, így az épület lényegében a terv „háromdimenziós másolata”.<sup>120</sup> A makett készítése is többszörözésnek, ezen belül másolásnak minősül, megvalósulhat az építészeti-műszaki terv alapján vagy az építmény alapján is.<sup>121</sup>

Az építészeti alkotásról készített fénykép is többszörözésnek tekintendő, viszont az alkotás látképének a felhasználása az Szjt. 68. §-ában foglalt speciális rendelkezés alapján a szabad felhasználás körébe tartozik, mely a törvényi feltételek fennállta esetén nem valósít meg engedélyköteles tevékenységet.<sup>122</sup> Bővebben a panorámaszabadság esetével a későbbi fejezetben foglalkozunk.

4.1.2. A terjesztési jog a műpéldányok nyilvánosság számára történő hozzáférhetővé tétele forgalomba hozatalra történő felkínálással vagy forgalomba hozattal.<sup>123</sup> Ilyennek minősül például az építészeti alkotás nyomtatott sajtóban történő megjelentetése.<sup>124</sup> A gyakorlatban ez olyan szorosan összekapcsolódik a többszörözés cselekményével, hogy a törvény megdönthető vélelmet állít fel amellet, hogy a többszörözést engedő felhasználási szerződés hatálya az Szjt. 47. § (4) alapján egyben a terjesztés jogára is kiterjed.<sup>125</sup>

Az építészeti alkotások vonatkozásában azonban csak a szabad felhasználásra vonatkozó speciális rendelkezésekkel, a 68. § előírásaival együtt értelmezhető a terjesztés konkrét terjedelme.<sup>126</sup>

<sup>117</sup> Barta: i. m. (58), p. 234; Szjt. 17. §.

<sup>118</sup> Szjt. 18. §.

<sup>119</sup> Csécsy György: A szellemi alkotások joga. Novotni Kiadó, Miskolc, 2007, p. 48; Szjt. 18. § (2) bekezdés; SZJSZT-27/2002.

<sup>120</sup> Barta: i. m. (104), p. 108.

<sup>121</sup> Barta: i. m. (9), p. 362–363.

<sup>122</sup> Nótári, Bakos: i. m. (7), p. 57.

<sup>123</sup> Szjt. 23. § (1) bekezdés.

<sup>124</sup> Barta: i. m. (104), p. 105.

<sup>125</sup> Gyertyánfy: i. m. (21), p. 195.

<sup>126</sup> Bakos Kitti: Az építészeti alkotások szerzői jogi felhasználása, In: Homoki Nagy Mária (szerk.): FORUM Acta Universitatis Szegediensis, Szeged, 2011, p. 27–49.

A terjesztés joga kiterjed az alkotás tulajdonjogának az átruházására is.<sup>127</sup> Azonban a műpéldány tulajdonjogának átruházása és megszerzése nem jelenti egyidejűleg a szerzői jogosultságok átruházását is.<sup>128</sup> A felhasználási szerződés értelmében az átadott dolog tulajdonját a szerző megtartja, kivéve ha a felek kifejezetten eltérően nem állapodnak meg. Ha a szerző művét más tulajdonába adja, akkor sem enged át automatikusan semmilyen szerzői vagy felhasználási jogot, hacsak erről nem állapodnak meg külön. Ahhoz, hogy eldönthessük, hogy a szerző tulajdonjogának átruházásán túlmenően milyen szerzői jogosítványokat ruházott át, szükséges az eset összes körülményének és a felek közötti megállapodásnak a vizsgálata. A döntéstől függően a tervező (tervezők), a megrendelő, a munkáltató vagy az épület tulajdonosa jogosult engedélyt adni az épület felhasználásához.<sup>129</sup>

4.1.3. A nyilvánossághoz közvetítése<sup>130</sup> az építészeti-műszaki terveknek, magának az építészeti alkotásnak, esetleg makettnek és terveinek, akár sugárzással, akár másként, szintén a tervező kizárólagos joga. Ez megvalósulhat interneten, pl. a Facebook-on keresztül is – ezt nevezzük lehívásra történő hozzáférhetővé tételnek<sup>131</sup>

Az említett felhasználási mód több felhasználási cselekmény egymásra épülését foglalhatja magába, és a szerzőnek minden önálló felhasználási folyamat tekintetében kizárólagos engedélyezési joga van. Erre a többszörös felhasználási folyamatra hozható példaként az épületről készült ismeretterjesztő televízióműsorok felhasználása: a felvétel a mű rögzítésével, az épület többszörözésével óhatatlanul együtt jár, a vetítés pedig a nyilvánossághoz való közvetítés és a továbbközvetítés engedélyezését hordozza magában.<sup>132</sup>

## 4.2. Az építészeti művek átdolgozásának a problematikája

Átdolgozásnak nevezzük a mű minden olyan megváltoztatását, melynek eredményeképpen az eredeti műből származó más mű jön létre. Mint a többi felhasználási mód, ez is a szerző kizárólagos joga, és más e jogot csak engedély birtokában gyakorolhatja.<sup>133</sup>

Az építészeti tervek átdolgozásához minden esetben a szerzővel történő megállapodás szükséges a felhasználási szerződésben. Ilyenkor a szerző előzetes engedélye elengedhetetlen a terv szükség szerinti továbbtervezése vagy az épület átépítése tekintetében.<sup>134</sup> A felhasználási szerződésből egyértelműen ki kell tűnnie a szerző egyetértésének az átdolgozás

<sup>127</sup> Uo.

<sup>128</sup> Lontai, Faludi, Gyertyánfy, Vékás: i. m. (49), p. 95.

<sup>129</sup> Bakos: i. m. (126), p. 41.

<sup>130</sup> Szjt. 26. §.

<sup>131</sup> Szjt. 26. § (8) bekezdés 2. mondat; Barta: i. m. (9), p. 365.

<sup>132</sup> Bakos: i. m. (126), p. 42.

<sup>133</sup> Szjt. 29. §.

<sup>134</sup> Bakos: i. m. (126), p. 43; SZJSZT-1/2006; SZJSZT-09/2008/1; Bodó: i. m. (71); MÉK-állásfoglalás; MÉK EFSZ 7.6. b) pont.

vonatkozásában és annak, hogy az ehhez szükséges engedélyt kifejezetten megadta. Pontosnak és kétségektől mentesen behatárolhatónak kell lennie az átdolgozás engedélyezésének. Amennyiben a felhasználási szerződés nem tér ki a tervek vagy az épület átdolgozására, a szerzői jogi jogsértés megalapozott a felhasználás által történő megváltoztatás végrehajtása esetén.<sup>135</sup>

Fontos kiemelni, hogy akkor beszélhetünk átdolgozásról, ha a kifejtett tevékenység következtében más eredeti, egyéni alkotás jön létre.<sup>136</sup> Ennek következtében kikerülhetetlen az eredeti mű felhasználása, így a szerzőt díjazás illeti meg. Az átdolgozással létrejövő művet szokás származékos műnek is nevezni.<sup>137</sup> Az átdolgozás által érdekes helyzet alakul ki, mivel az eredeti szerző és a felhasználó a mű védelmi ideje alatt akaratlanul is összekapcsolódik.<sup>138</sup> Az átdolgozás védelmi ideje kihatással van az átdolgozott műre is oly módon, hogy az átdolgozás felhasználásához szükség van az eredeti szerző, illetve jogutódja hozzájárulására is.<sup>139</sup>

Az átdolgozás engedélyezésének a joga szorosan kapcsolódik a mű integritásához fűződő joghoz, mivel ez a mű módosításának, megváltoztatásának a véglete. Ezáltal a mű az átdolgozó személyiségjegyeit hordozza magán az eredeti alkotóéval együtt.<sup>140</sup>

Az SZJSZT 38/2001 számú szakvéleményében kimondta, hogy nem minden változtatás éri el az átdolgozás mértékét, de ettől függetlenül ez is lehet sérelmes a személyhez fűződő jogok vonatkozásában.<sup>141</sup>

Döntő többségében az egymásra épülő termékek (látványterv, építési engedélyezési tervdokumentáció, kiviteli terv) összefüggése került napirendre a Szerzői Jogi Szakértői Testület előtt. Az említett kapcsolat összefügg a terv átdolgozásának, megváltoztatásának kérdésével, és ahogy már említésre került, a mű sérthetlenségi jogával, ami szorosan kapcsolódik a tulajdonjog és a szerzői jog viszonyának absztrakt problémaköréhez.<sup>142</sup>

#### 4.2.1. A szerző és a tulajdonos érdekellentéte

Sajátos helyzet áll elő, mikor az építészeti alkotáson fennálló tulajdonjog és a szerzői jog összeütközésbe kerül egymással. Ilyen esetekben a bírói gyakorlat a joggal való visszaélés tilalmából levezetve a tulajdonjogot a szerzői jog külső korlátjaként kezeli, azonban igyekszik mind a tulajdonos, mind a szerző érdekeinek érvényt szerezni.<sup>143</sup>

<sup>135</sup> Kúria Pfv.20.683/2017/8.

<sup>136</sup> BDT2006.1300.

<sup>137</sup> Barta: i. m. (9), p. 366.

<sup>138</sup> Grad-Gyenge Anikó (szerk.): Kézikönyv a szerzői jogok érvényesítéséhez. ProArt, Budapest, 2017, p. 124.

<sup>139</sup> Grad-Gyenge: i. m. (5), p. 51.

<sup>140</sup> Kiss: i. m. (80), p. 61.

<sup>141</sup> SZJSZT-38/2001.

<sup>142</sup> Faludi: i. m. (61), p. 139.

<sup>143</sup> Pogácsás Anett: Különbözőség az egységben. A szerzői jogi szabályozás differenciálódásának hatása a jogterület szerepére és hatékonyságára. Pázmány Press, Budapest, 2017, p. 111.

Rendeltetésellenes joggyakorlásnak minősülhet a szerzői jog gyakorlása, ha a mű megsemmisítéséhez vagy megváltoztatásához jelentős magán- vagy társadalmi érdek fűződik.<sup>144</sup> E körben kiemelendő a bírói gyakorlat, miszerint az építmény tulajdonosát megilleti az a jog, hogy a tulajdonában álló épületet átépítse, ennek során külső megjelenését, építészeti kialakítását, rendeltetését módosítsa, vagy azt elbontsa. Azonban a tulajdonosi jogok rendeltetésszerű gyakorlásához kapcsolódó átépítés nem eredményezheti a tervező szerzői jogának sérelmét.<sup>145</sup> Fontos kiemelni, hogy kizárólag az „ízlés megváltozása” miatti változtatás viszont nem tartozik a rendeltetésszerű használathoz szükséges vagy funkcióváltás miatt indokolt változtatások csoportjába.<sup>146</sup> Minden esetben szükséges érdekösszemérés alapján mérlegelni, összevetni a tervező szerzői jogát a felhasználó hasznosítási jogosultságaival.<sup>147</sup>

Döntéseivel a bírói gyakorlat szűkítette a tervezőnek a mű integritásához fűződő jogát, valamint kimondta, hogy a szerző az átdolgozási engedélyt megfelelő ellenérték fejében nem tagadhatja meg, viszont engedély nélkül végzett átépítések esetén megilleti a hozzájárulás megtagadása.<sup>148</sup>

Abban az esetben, ha a tulajdonos csak lényegtelen változtatásokat hajt végre az épületen, amelyek nem érik el az átdolgozás szintjét, azokat maga is elvégezheti a tervező hozzájárulása nélkül.<sup>149</sup> Az SZJSZT szakvéleményeiben úgy foglal állást, hogy a kialakítás lényeges megváltoztatásával jár például, ha az épület homlokzatán az ablakok befalazásra kerülnek, a meglévő ablakok helyett kevesebb ablakot helyeznek el, vagy a pince és az emeletek belmagassága olyan mértékben változik meg, ami befolyásolja a nyílás-falfelület arányát.<sup>150</sup> Az épület tulajdonosa olykor nemcsak jogosult az átépítésre vagy lebontásra, hanem kötelezett is az épület megfelelő gondozására, illetve karbantartására. Ha ennek nem tesz eleget a tulajdonos, és ezáltal az épület állapota romlik, ez is sérelmes lehet a szerzőre nézve, nem csak az aktív rontási, bontási tevékenység.<sup>151</sup>

Továbbá előfordulnak olyan esetek, amikor a szerzői jog egyéb, a tulajdonosi jogosítványoktól eltérő jogokkal, érdekekkel kerül összeütközésbe. A legtipikusabb példa erre az épületek közérdekből történő megváltoztatása, mely adott esetben nem jogsértő a mű integritása szempontjából. Faludi véleménye e tekintetben az, hogy ilyen esetben a szerző-tervező számára kötelezően fel kellene ajánlani a mű áttervezésének – átdolgozásának – a lehetőségét. Abban az esetben, ha ez elmarad, és az áttervezéssel mást bíztak meg, az eredeti tervező a méltányos felhasználási díjjal egyenlő mértékű kártérítést igényelhet felróhatóság

<sup>144</sup> *Legeza Dénes*: Egy paragrafus margójára – adalékok a munkaviszonyban létrehozott művek szabályozásához. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 9. (119.) évf. 2. sz., 2014. április, p. 144.

<sup>145</sup> BH2005. 427. In: SZJSZT-15/2010, továbbá BDT2010.2329.

<sup>146</sup> *Bodó*: i. m. (71), p. 4.

<sup>147</sup> BDT. 2010.2329.

<sup>148</sup> BDT. 2008.1756.

<sup>149</sup> *Faludi*: i. m. (61), p. 130.

<sup>150</sup> *Bakos*: i. m. (126), p. 43; SZJSZT-38/2001; SZJSZT-11/2003.

<sup>151</sup> *Bodó*: i. m. (71), p. 11.

esetén, vagy felróhatóság híján az elmaradt jogdíj mint gazdagodásmegterítési igény érvényesíthető.<sup>152</sup>

#### 4.2.2. Az építészeti alkotások lebontásának a kérdése

Az építészet világában legtöbbször nem a tervek megsemmisítésével találkozunk, hanem a tervek felhasználásával megalkotott épület lebontásával.<sup>153</sup>

A lebontás, megszüntetés kérdését a Szjt. nem rendezi. Az egyik lehetséges nézet szerint a lebontás a mű legdurvább megváltoztatásának minősül, és így a szerző személyhez fűződő jogát sérti. A konkrét esetben említett érdekösszemérés döntheti el, hogy a tulajdonosnak jogában áll-e lebontani az épületet.<sup>154</sup> Előfordulhat például, hogy az építmény már olyan romos állapotban van, hogy annak következményeként a mérlegelés eredményeként a szerző személyhez fűződő jogai már kisebb súllyal esnek számításba, mint a tulajdonos tulajdonához fűződő joga.<sup>155</sup> Viszont elképzelhető egy másik értelmezés is, amely szerint a megszüntetés nem azonos a megváltoztatással, mivel annak eredményeként nem jön létre egy olyan új állapot, ami az eredeti mű bizonyos elemeit magában foglalja.<sup>156</sup>

Az SZJSZT 1/2006 számú szakvéleménye szerint nem valósul meg az átdolgozás az épület lebontása és új épület létesítése esetén, ha a tulajdonos jogait rendeltetésszerűen gyakorolja. A jogeset egy épület olyan átalakításának szerzői jogi megítélésére irányult, melynek célja az 1960-as években készült tervek alapján történő átépítés teljes visszabontása, valamint az ezt megelőző állapot visszaállítása lett volna. A szakvélemény azt a következtetést vonta le, hogy „az építészeti alkotás teljes egészében megsemmisítésre kerül, azaz nem maradt fenn olyan egyéni, eredeti jelleget tükröző eleme, melynek átépítése útján történő felhasználása megalapozná a szerzői jogosult átdolgozási jogát”. Továbbá a szakvélemény kiemeli, hogy „a tulajdonos tulajdonjogból fakadó jogosultságaival – akár a szerző Szjt.-ben megfogalmazott személyhez fűződő jogát fogalmilag sértő módon is – akkor élhet, ha az alkotás megváltoztatásához vagy akár az épületben megtestesülő alkotás megsemmisítéséhez fűződő érdek mögött olyan szükségszerű ('reális'), magán- vagy társadalmi igény áll, amellyel szemben a szerzői jog gyakorlása rendeltetésellenes joggyakorlásnak minősülhet. Ezt a mérlegelést azonban esetenként kell elvégezni.”<sup>157</sup>

A szerzői jog elméleti megközelítése azt az álláspontot látszik elfogadni a mű egyetlen példányának megsemmisítése tekintetében, hogy az valójában nem más, mint a szerzői jogot megszüntető aktus, és nem mindig lehet egyértelműen a mű integritása megsértéseként

<sup>152</sup> Faludi: i. m. (61), p. 130.

<sup>153</sup> Kiss: i. m. (80), p. 57.

<sup>154</sup> Gyertyánfy: i. m. (21), p. 461.

<sup>155</sup> Legeza Dénes (szerk.) : Szerzői jog mindenkinek. Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala, Budapest, 2017, p. 344.

<sup>156</sup> Gyertyánfy: i. m. (21), p. 461.

<sup>157</sup> Faludi: i. m. (61), p. 144; SZJSZT-1/2006.

értelmezni. Tehát e megközelítés miatt lehetséges az, hogy az 1/2006 számú szakvéleményben a szerző megsemmisítés elleni tiltakozását az SZJSZT a jogalkotó által biztosítani kívánt szerzői jog terjedelmén túlmutató, azzal visszaélő joggyakorlatnak minősítette.<sup>158</sup>

#### 4.2.3. A rekonstrukció tevékenység szerzői jogi megítélése

Kiválóan tükrözi az épített örökség folyamatos változását annak a felismerése, hogy amit az adott korszakban élők látnak, azok pillanatképek, hiszen az épületek állandó változásnak vannak kitéve.<sup>159</sup> Az idő előrehaladtával az építészeti alkotások megrongálódhatnak, amortizálódhatnak, és indokolt lehet ezek rekonstruálása, korszerűsítése. Kérdésként merülhet fel ekkor, hogy a rekonstrukciót végzők tervei élvezhetnek-e szerzői jogi védelmet, szerzői alkotásnak minősülnek-e, valamint mi a helyzet a korábbi tervezők szerzői jogaival.

Előfordulhat bizonyos esetekben, hogy a rekonstrukciók meghaladják az eredeti keretüket, és nem az állagmegóvás, hanem a továbbépítés lesz a cél. Ilyenkor is számos szerzői jogi kérdés merülhet fel.<sup>160</sup>

Érdekes helyzet áll elő, mikor romjaikból épülnek újjá várak. Ilyen helyzetekkel találkozunk a diósgyőri vagy a füzéri várrekonstrukciók esetén.<sup>161</sup> A füzéri várról a 17. századig nem találhatunk építészeti vonatkozásban jelentős forrásokat, azonban a Nádasdy családnak köszönhetően maradtak fenn összeírások e századból, melyek nagyban közrejátszottak a vár rekonstrukciójában, és segítették az építészek munkáját. Azonban a tervezők nemcsak a Nádasdy Ferenc által készített összeírásokat vették alapul, hanem egyéb régészeti kutatási eredményeket, a 19. század elején napvilágot látott rajzokat, metszeteket, valamint forrásként még a 20. század elején készült tervrészleteket is segítségül hívtak. A megvalósult várrekonstrukció alapján mind a tervek, mind az épületkiegészítések szerzői jogi alkotásoknak minősülnek, hiszen a jelenkori építészek önálló, egyéni elképzeléseit is magukba foglalják.<sup>162</sup>

Ferenczy Károly Ybl-díjas építész 1964 és 1968 között tervezte meg a pusztuló Diósgyőri várral helyreállítását, szinte földből emelte ki a várat.<sup>163</sup> Akkoriban az 1921. évi LIV. törvény cikk<sup>164</sup> 11. §-a alapján 50 év volt a védelmi idő, és ezzel megállapítható, hogy a Ferenczy Károly 2007-ben bekövetkezett halálát követő első nappal elkezdődő védelmi idő még nem

<sup>158</sup> *Grad-Gyenge*: i. m. (5), p. 54.

<sup>159</sup> *Harkai István*: Rekonstruált műemlékek szerzői jogi aspektusból. *Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle*, 11. évf. 6. sz., 2016. december, p. 55–102.

<sup>160</sup> *Barta*: i. m. (58), p. 235.

<sup>161</sup> *Harkai*: i. m. (159), p. 55.

<sup>162</sup> *Barta*: i. m. (58), p. 239.

<sup>163</sup> *Botos Judith*: Királynék vára, várak királynéja – a Diósgyőri vár. Elérhető: <https://tinyurl.hu/44E4>.

<sup>164</sup> 1921. évi LIV. törvény cikk a szerzői jogról.

járt le.<sup>165</sup> Miskolc városa anyagi forrásokat keresett a Diósgyőri vár újabb rekonstrukciója megvalósításához, és 2012. június 10-én aláírta a támogatási szerződést az európai uniós projektekre vonatkozóan.<sup>166</sup> Az önkormányzat mint beruházó a vár turisztikai látogatottságát szerette volna növelni az új, fedett-zárt épületrészek létesítésével. A megvalósult rekonstrukciós építészeti és belsőépítészeti tervek, valamint az azokon alapuló önálló épületrészek egyéni, eredeti szerzői alkotások, hiszen eredeti tervek nem voltak hozzáférhetők, viszont történeti kutatások, rajzok részben segítették a tervezők munkáját, így nem beszélhetünk egy meglévő építmény felújításáról, hanem a meglévő rommaradványok kiegészítéséről, épületté formálásáról lehet szó.<sup>167</sup>

Átdolgozásnak tekintjük a romvárak újjáépítését, amennyiben vannak rendelkezésre álló tervek vagy épületrészek, akár teljes épületek, azok felújítása, ha az eredeti terveken vagy a helyszínen található térszerkezeteken nyugszik, viszont csak akkor, ha azokhoz újat tesz hozzá. Azonban tisztán rekonstrukcióról beszélhetünk csak, ha az újító egyéni, eredeti jelleg hiányzik.<sup>168</sup> Az egyéni, eredeti jelleg megléte a rekonstrukciók során számottevő mértékben csökken, ha olyan történeti, művészettörténeti, valamint régészeti dokumentumok, leletek bukkannak fel, amelyek a téralakításra nagy hatással vannak.<sup>169</sup>

Az SZJSZT 06/2010 számú szakvéleményében egy homlokzati terv vonatkozásában tanulmányozta a rekonstrukció szerzői jogi védelmének kérdését. Megállapította, hogy az építkezéshez használt védőhálón lévő rekonstrukciós képeken fellelhető motivációk minimális változatai nem jelentenek új, egyedi alkotásokat, mivel azok az eredeti épületekben már megtalálhatók voltak.<sup>170</sup>

A már említett miskolci Deszkatemplom esetével kapcsolatban előkerült a rekonstrukció szerzői jogi megítélésének a kérdése is. Az 1997-ben leégett templomot Puskás Péter és Rudolf Mihály tervei alapján rekonstruálták, és az eredeti templom épületének újratervezésekor számos változást eszközöltek. Ezek egy része látható volt, mások azonban nem. Barta Judit kihangsúlyozza a rekonstrukció kapcsán, hogy a templom belsőépítészeti tervei tekintetében merülhet fel, hogy egyéni, eredeti jelleget hordoznak, így szerzői jogi védelemben részesülő alkotások.<sup>171</sup>

Az SZJSZT 03/2017 számú szakvéleményében megállapította, hogy egy épület rekonstrukciója, restaurálása akkor is szerzői jogi védelemben részesül, ha az eredeti állapotot a tervek, valamint az épület megalkotásával a lehető leghívebben próbálják visszaállítani. A

<sup>165</sup> Harkai István: Az átdolgozás problematikája építészeti alkotások esetén a szerzői jogban. Scientia Publishing House. Acta Universitatis Sapientiae, Legal Studies, 6. évf. 2. sz., 2017, p. 259–272.

<sup>166</sup> Gáspár Ibolya: Diósgyőr: ragyogás és újjászületés – Diósgyőr: ragyogás és újjászületés. Elérhető: <https://tinyurl.hu/VPFg>.

<sup>167</sup> Barta: i. m. (58), p. 239.

<sup>168</sup> Harkai: i. m. (159), p. 101.

<sup>169</sup> Harkai: i. m. (165), p. 271.

<sup>170</sup> SZJSZT-06/2010.

<sup>171</sup> Barta: i. m. (104), p. 114–115.

tervek ugyanis sokszor nem állnak teljeskörűen rendelkezésre. Amennyiben rendelkezésre is állnak, az idő múlásával a megépített épület óhatatlan állagromlása szükségessé teszi az olyan ötletek, megoldások alkotóformába öntését, amely kizárja azt az állítást, hogy a rekonstrukció/restaurálás fogalmilag minden esetben szolgai másolást eredményez. Fontos azonban, hogy az egyéni-eredeti jelleg esetről esetre vizsgálat tárgya legyen.<sup>172</sup>

A fentiek alapján – Barta Judit szavaival élve – a rekonstrukciós építészeti tervek szerzői jogi megítélésének mottója akár lehetne az, hogy „nem az elnevezés, hanem a tartalom számít.”<sup>173</sup>

#### 4.3. A szabad felhasználás speciális esetei – különös tekintettel a panorámaszabadságra

A szerzői jog kizárólagos, azonban nem korlátlan jog. Főszabály szerint a szerzői jogi alkotom alatt álló mű bármely felhasználásához a szerző hozzájárulása szükséges, kivéve a törvény által meghatározott szabad felhasználás körébe tartozó eseteket. Ilyenkor nincs szükség a szerző hozzájárulására, továbbá korlátként jelentkezik a szerző díjigényével kapcsolatban is. Az építészeti alkotások vonatkozásában az Sztj. speciális szabályokat is tartalmaz az általános rendelkezéseken túlmenően.<sup>174</sup>

Kérdésként merülhet fel, hogy mi történik akkor, ha nem kifejezetten egy szerzői jogi védelem alatt álló művet fényképezünk, viszont a fényképen – mintegy a panorama részeként – mégis látható ilyen „engedélyköteles alkotás”. Vannak országok, ilyen Franciaország is, ahol például az épületek látképe jogvédett. Érdekességgé megemlítené, hogy az Eiffel-torony csak nappal fotózható, mivel a francia szerzői jogi törvény alapján annak kivilágított éjszakai látképe installációnak minősül, ezáltal csak engedéllyel lenne lefényképezhető.<sup>175</sup>

Többnyire az építészeti művekről fotó, videó, valamint makett készülhet mint származékos mű. Az építészeti művekről készített fotóművészeti alkotások olyan vizuális művek, melyek több szerző alkotását vegyítik, így a fotóson kívül elengedhetetlen, hogy az építész jogait is figyelembe vegyük a felhasználás vonatkozásában.<sup>176</sup> Az épület, látkép, fotó egy-máshoz való kapcsolata számos szerzői jogi kérdést vet fel.

Felhasználásnak tekintendő az épület külső, belső kinézetéről, homlokzatáról, látképéről készült fotó, kép, festmény, bármilyen további felvétel készítése, valamint ennek további többszörözése és terjesztése. Ezáltal főszabály szerint egy épület képeinek lefényképezéséhez, arról más felvétel készítéséhez nélkülözhetetlen az épület szerzői jogi jogosultjának engedélye, ha a tervet és az annak alapján elkészült épületet védi a szerzői jog. Azonban, ha az

<sup>172</sup> SZJSZT-03/2017.

<sup>173</sup> Barta: i. m. (58), p. 241.

<sup>174</sup> Nótári, Bakos: i. m. (7), p. 65–66; Sztj. 33. § (1) bekezdés.

<sup>175</sup> Legeza: i. m. (155), p. 184.

<sup>176</sup> Kiss: i. m. (80), p. 155.

építészeti alkotáson nem áll fenn szerzői jogi oltalom, vagy fennállt, viszont az oltalmi idő már lejárt, engedély nélkül készíthető fénykép az épületről és annak bármely részéről.<sup>177</sup>

Továbbá akkor sem kell engedélyt kérni az épület képének a felhasználásához, ha erre a törvény kimondottan engedélyt ad; ilyen nevesített kivétellel találkozunk a panorámaszabadság esetében.<sup>178</sup> A szabadban, nyilvános helyen, állandó jelleggel felállított épületek látképéről a szerző engedélye és jogdíjfizetési kötelezettség nélkül készíthető fotó, amely a továbbiakban szabadon fel is használható.<sup>179</sup> Az említett konjunktív feltételeknek együttesen kell fennállniuk.

Az alkotásnak szabadban kell állnia, így kijelenthető, hogy az épületen belül csak engedéllyel lehet fényképeket készíteni. Nyilvános helyen kell lennie, amiből arra a következtetésre juthatunk, hogy magánterületen található alkotások akkor sem esnek ebbe a kategóriába, ha azok a szabadban, például a kertben állnak.<sup>180</sup> Barta Judit által hozott példával élve, a már említett Deszkatemplom belső teréről készült képek ezeknek a kritériumoknak nem felelnek meg. A református egyház tulajdonában álló templom ugyanis bekerített telken áll, és bár napközben szabadon látogatható, ez nem jelenti a „szabadban”, „nyilvános helyen” törvényi feltételek teljesülését.<sup>181</sup> Nem tartozik a panorámaszabadság körébe – az állandó jellegre tekintettel – amit szezonálisan, a használat utáni elbontás szándékával építenek, így az ideiglenesen, alkalmasszerűen megépített épületekről készített fotók, például pavilon, sörstátor, fesztiválsátor, karácsonyi vásárra épített faház, valamint az időszakos kiállítás céljából felállított mű.<sup>182</sup> Ezt támasztja alá a Legfelsőbb Bíróság a BH2005.143. eseti döntése is, melyben leszögezi egy családi ház egy részletét ábrázoló fényképnek a jogosult hozzájárulása nélkül történt reklámkiadványokban történő közzététele kapcsán, hogy *„miután az ingatlan nem vonható a szabadban, nyilvános helyen felállított építészeti alkotások körébe, ezért az épület tetőszerkezetét bemutató fénykép nem minősül az Szjt. 68. §-a szerint olyan látképnek, amely szerzői hozzájárulás és díjfizetés nélkül szabadon felhasználható”*.<sup>183</sup>

Fontos kiemelni, hogy a jogszabály nem tesz különbséget a fotók magán- vagy üzleti célú felhasználása, illetve a bevételszerzés céljából történő felhasználás között. Ezáltal a törvényi engedéllyel készült fotó a magyar szerzői jogi törvény értelmében jogszerűen felhasználható kereskedelmi, üzleti céllal is a tervező engedélye nélkül, ennek következtében az oltalom alatt álló épületek külső képét is fel lehet használni képeslapként, valamint online vagy offline újságban.

<sup>177</sup> Fodor Klaudia: NO PHOTO! Az építészeti fotózás jogi kérdései. Elérhető: <https://tinyurl.hu/kJr6>.

<sup>178</sup> Uo.

<sup>179</sup> Szjt. 68. § (1) bekezdés.

<sup>180</sup> Gyertyánfy: i. m. (21), p. 465.

<sup>181</sup> Barta: i. m. (104), p. 113.

<sup>182</sup> Fodor: i. m. (177).

<sup>183</sup> Gyertyánfy: i. m. (21), p. 466; BH2005. 143.

Azonban a szabad felhasználásnak a látképek tekintetében is léteznek korlátai.<sup>184</sup> A hatályos szerzői jogi törvény szerint bármely szabad felhasználásnak törvényi korlátja, hogy „csak annyiban megengedett, illetve díjtalan, amennyiben nem sérelmes a mű rendes felhasználására és indokolatlanul nem károsítja a szerző jogos érdekeit, továbbá amennyiben megfelel a tisztesség követelményeinek és nem irányul a szabad felhasználás rendeltetésével össze nem férő célra”.<sup>185</sup> Továbbá fontos megemlíteni, hogy egy épület szerzői jogi vonatkozású felhasználásának lehetnek közjogi korlátai is. Példaként hozható a Parlament épülete, amelyet a szerzői jog már nem véd, hanem a szimbolikus középületnek a hasznosításával összefüggő közjogi szabályozás miatt engedélyköteles. Az épületről képet az Országgyűlésről szóló törvény előírásával<sup>186</sup> összhangban lehet készíteni, és az engedélyt az Országgyűlési Hivataltól kell beszerezni. Nem hanyagolhatók el az épület tulajdonosának a jogai sem, melyek képezhetik a szabad felhasználás további korlátját. Erre tekintettel csak annyiban lehet jogszerű a szabad felhasználás, amennyiben nem sérti a tulajdonjogot. Például egy drónnal az épület fölé emelkedve készített fénykép az ingatlan udvaráról egyértelműen sérti az épület tulajdonosának jogait.<sup>187</sup>

Fontos megemlíteni, hogy nemcsak az Sztj., hanem az Infosoc-irányelv<sup>188</sup> is tartalmaz rendelkezéseket a panorámaszabadságról. Az 5. cikk (3) bekezdés *a*) pontja a szerző többszörözési jogának kivételei sorában megemlíti az oktatási, szemléltetési vagy tudományos kutatás céljából végzett felhasználást, amennyiben a felhasználás az elérni kívánt nem kereskedelmi cél által indokolt terjedelmű, és ajánlatos a forrást is megjelölni. Az 5. cikk (3) bekezdés *h*) pontja kifejezetten a panorámaszabadságról szól, és szabályozza, hogy a közterületen tartósan elhelyezett művek szabadon felhasználhatók legyenek. Az irányelv 5. cikk (1) bekezdés *b*) pontját azonban nem szabad figyelmen kívül hagyni, ez kimondja, hogy a jogszerű felhasználás feltétele, hogy a felhasználás önálló gazdasági jelentőséggel nem bírhat.<sup>189</sup>

További speciális szabad felhasználási esetként az Sztj. lehetővé teszi, hogy képzőművészeti, építészeti, iparművészeti és ipari tervezőművészeti alkotás képét, valamint a fotóművészeti alkotást a szerző hozzájárulása és díjazás nélkül tudományos, ismeretterjesztő előadás és iskolai oktatási célra felhasználják.<sup>190</sup> Az említett két szabad felhasználási lehetőség tulajdonképpen az iskolai órák vagy a tudományos ismeretterjesztő előadások anyagának szemléltetését teszi lehetővé az adott mű képének bemutatásával, illetve kivetítésével. Az SZJSZT 13/2004 számú szakvéleménye alapján azonban nem tartozik a szabad felhasználás körébe az ilyen képek tankönyvi felhasználása, még akkor sem, ha üzletszerűség nem áll fenn.<sup>191</sup>

<sup>184</sup> Fodor: i. m. (177).

<sup>185</sup> Sztj. 33. § (2) bekezdés.

<sup>186</sup> 2012. évi XXXVI. törvény 27/E–F. §.

<sup>187</sup> Fodor: i. m. (177).

<sup>188</sup> 2001/29/EK irányelv az információs társadalomban a szerzői és szomszédos jogok egyes vonatkozásainak összehangolásáról.

<sup>189</sup> Harkai: i. m. (159), p. 99.

<sup>190</sup> Sztj. 68. § (2) bekezdés.

<sup>191</sup> Gyertyánfy: i. m. (21), p. 465; SZJSZT-13/2004.

2019. január 1-jével a jogalkotó az uniós norma átültetéseként bevezette az építészeti alkotások helyreállítását megkönnyítő szabad felhasználást.<sup>192</sup> Ahogy a többi, úgy ez a szabad felhasználás is célhoz kötött, ugyanis kizárólag olyan esetekre vonatkozik, amikor a helyreállítási tevékenység nem változtatja meg az építészeti alkotás (a tervmű és/vagy az épület) eredeti jelleggel bíró elemeit.<sup>193</sup>

## 5. AZ ÉPÍTÉSZETI ALKOTÁSOK KAPCSÁN FELMERÜLŐ KÜLÖNÖS SZABÁLYOK, ELJÁRÁSOK

### 5.1. Árva művek az építészet világában

Az utóbbi években az építészeti alkotások területén jelentős változások következtek be. Az egyik ilyen az árva művek szabályozását érinti, a másik pedig a következő fejezetben ismertetésre kerülő Építészeti Szerzői Jogi Nyilvántartás felállítását.<sup>194</sup>

Az árva művek definícióját az Sztj. IV., „A szabad felhasználás és a szerzői jog más korlátjai” című fejezete tartalmazza, mely összefügg azzal, hogy árva művekre vonatkozó felhasználási engedélyt a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala adhat határozatban, közigazgatási eljárás lefolytatását követően a kérelmező részére.<sup>195</sup>

Az Sztj. vonatkozó rendelkezése szerint *„egy mű vagy szomszédos jogi teljesítmény akkor tekinthető árva műnek, ha jogosultja ismeretlen vagy ismeretlen helyen tartózkodik és a felkutatására az adott helyzetben általában elvárható gondossággal, jóhiszeműen elvégzett jogosulstkutatás nem vezetett eredményre”*.<sup>196</sup>

Egyik jelentős oka a külön szabályozás bevezetésének az építészeti alkotásokra és azok terveire, hogy e művek hosszú időre készülnek, és bekövetkezhetnek ez idő alatt tulajdonosváltások, ennek következményeként gyakran nyoma vész az eredeti iratoknak, valamint előfordul, hogy feledésbe merül az eredeti tervező személye. Azonban ennél is jelentősebb indok, hogy a módosítást megelőzően a szabályozás nem adott lehetőséget az árva művek átdolgozására, ami számtalan gyakorlati problémához vezetett, ugyanis nélkülözhetetlen az ilyen alkotások valamilyen formában történő átdolgozása funkciójukra tekintettel.<sup>197</sup>

<sup>192</sup> Infosoc-irányelv 5. cikk (3) bekezdés *h*) pontja, valamint az Sztj. 68. § (3) bekezdés.

<sup>193</sup> Gyertyánfy: i. m. (21), p. 465–466.

<sup>194</sup> L. részletesen: Faludi Gábor: A nemzeti tervvagyon szerzői jogi kérdései. Jogtudományi Közlöny, 74. évf. 7–8. sz., 2019.

<sup>195</sup> Legeza Dénes István: „Segítsük az árvákat”: útmutató az árva művek egyes felhasználásaihoz. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 7. évf. 5. sz., 2012. október, p. 23–58.

<sup>196</sup> Sztj. 41/A. § (1) bekezdés.

<sup>197</sup> Barta Judit: Az építészeti alkotások és építészeti tervek nemzetközi szerzői jogvédelme, valamint annak magyar jogi reflexiói. In: Csák Csilla, Barzó Tímea, Bielov Dmytro Mykolaiovych, Buletsa Sibilla Bohdanivna (szerk.): Modern researches: progress of the legislation of Ukraine and experience of the European Union. Collective monograph, Part 1. Miskolc, 2020, p. 9.

Az árva mű felhasználásának hatósági engedélyezését az Szjt. 2009. február 1-jétől vezet-  
te be. Részletes szabályokat az árva mű felhasználásának részletes szabályairól szóló kor-  
mányrendeletben<sup>198</sup> találhatunk, mely többet között meghatározza az általában elvárható  
gondossággal és jóhiszeműen elvégzett jogosultkutatás minimumkövetelményeit. Építé-  
szeti alkotások kapcsán a kérelmezőnek a jogosultak felkutatására legalább a rendelet 2.  
§ (4a) bekezdésében felsorolt alábbi információforrásokat kell igénybe vennie: a vizuális  
alkotásokat nyilvántartó információforrásokat, a muzeális intézmények adatbázisait (ezek a  
gyakorlatban a megyei vagy országos levéltárak adatbázisait takarják); az Építésügyi Doku-  
mentációs és Információs Központot, az Országos Építésügyi Nyilvántartást, az Országos  
Központi Tervtárat, a Tervtárak Országos Adatbázisát üzemeltető Lechner Tudásközpont  
adatbázisait (pl.: Építészeti Szerzői Jogi Nyilvántartás vagy a Dokumentációs Központ gyűj-  
teménye – habár az 2022 decemberétől az Építési és Közlekedési Minisztérium keretein  
belül működik); az érintett jogosulti csoportot képviselő Magyar Építész Kamara és Magyar  
Mérnöki Kamara adatbázisait; valamint a képügynökségek (pl.: Fortepan, MTVA Archí-  
vum) adatbázisai.<sup>199</sup>

Abban az esetben, ha az előbbieken felsorolt információforrásként szolgáló szervezetek-  
től olyan tartalmú visszajelzés érkezik, mely szerint az adott építészeti tervre vonatkozóan  
vagy a jogosult ki- és holléte tekintetében nem áll rendelkezésükre információ, az SZTNH  
a jogosultkutatást eredménytelennek tekint, továbbá – szerző vagy egyéb jogosult hiányá-  
ban – a jogosultkutatáson kívüli egyéb feltételek teljesítése esetén engedélyt adhat a fel-  
használásra. Az árva művekkel kapcsolatos eljárásért igazgatási szolgáltatási díj megfizetése  
szükséges.<sup>200</sup>

Az Szjt. kapcsolódó rendelkezéseit az egyes törvényeknek az építészeti alkotásokra, mű-  
szaki létesítményekre és azok terveire vonatkozó szerzői jogi szabályozással összefüggő  
módosításáról szóló 2018. évi CXXXIV. törvény<sup>201</sup> módosította, mely módosítás célja az  
építészeti alkotások vonatkozásában sajátos szabályok bevezetése volt.<sup>202</sup>

Az új rendelkezés értelmében árva műnek minősülő építészeti alkotások esetén – feltéve,  
hogy a kérelmező az épület tulajdonosa – az SZTNH engedélye az építészeti alkotás átdol-  
gozására is kiterjedhet.<sup>203</sup> Az új szabályozással a jogalkotó igyekezett egyensúlyi helyzetet  
létrehozni a szerzői jogosultak és a szellemi alkotások tulajdonosának érdekei között.<sup>204</sup>

<sup>198</sup> 138/2014. (IV. 30.) Korm. rendelet az árva mű felhasználásának részletes szabályairól.

<sup>199</sup> Kiss: i. m. (80), p. 65; A Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatalának tájékoztatója az építészeti művek árva  
műként történő felhasználásával kapcsolatban. Elérhető: <https://tinyurl.hu/1sqI>.

<sup>200</sup> Uo., valamint Kiss: i. m. (80), p. 65.

<sup>201</sup> 2018. évi CXXXIV. törvény egyes törvényeknek az építészeti alkotásokra, műszaki létesítményekre és  
azok terveire vonatkozó szerzői jogi szabályozással összefüggő módosításáról.

<sup>202</sup> Gyertyánfy: i. m. (21), p. 303.

<sup>203</sup> Kiss: i. m. (80), p. 65.

<sup>204</sup> Gáts Andrea: Fordulóponton az építészeti alkotások szerzői joga. MEK Jogalap, 2019. Elérhető: <https://tinyurl.hu/eK2y>.

További módosításként került bevezetésre, hogy az engedély indokolt esetben kérelemre egy alkalommal az eredeti engedély időtartamával, de legfeljebb öt évvel meghosszabbítható. Erre azért volt szükség, mivel az építészeti alkotás tervének átdolgozásától az épület megvalósításáig az általános szabályok szerinti ötéves felhasználási időkorlát nem biztos, hogy elegendő.<sup>205</sup> Az említett módosítással a jogalkotó voltaképpen korlátozza a szerzők jogait bizonyos szinten, ami visszavezethető a mű felhasználásához fűződő társadalmi érdekekre.<sup>206</sup>

Lényeges azonban kiemelni, hogy a szerző a polgári jogi alapelvekkel összhangban, az adott helyzetben általában elvárhatóan eljárva kérelmezheti szerzősége tényének a feltüntetését a megfelelő nyilvántartásban. Amennyiben a jogosultkutatás eredményeként tisztázódik, hogy ő a szerzői jogok jogosultja, a továbbiakban lehetősége lesz az építészeti alkotás felhasználására vonatkozó engedélyt megadni vagy megtagadni.<sup>207</sup> A jogosult előkerülése esetén ő vagy az engedélyt kapott felhasználó kérelmezheti az árva mű felhasználása iránti engedély – és egyben az árva művé nyilvánítás – visszavonását az SZTNH-nál.<sup>208</sup>

## 5.2. Az Építészeti Szerzői Jogi Nyilvántartás

Az építészeti alkotásokat érintő szerzői vagyoni jogokról 2019. december 31-től az Építészeti Szerzői Jogi Nyilvántartásban lehet információt kapni. A Lechner Tudásközpont által működtetett adatbázis nyilvántartja az említett időponttól az építészeti-műszaki tervdokumentációkra és az ezek alapján megalkotott épületekre vonatkozó szerzői vagyoni jogokat. Az Építészeti Szerzői Jogi Nyilvántartás (ÉSZJNY) az Országos Építésügyi Nyilvántartás (OÉNY) keretén belül működik, és az építési törvény megfelelő rendelkezéseivel van összhangban. Létrehozása nagyban megkönnyíti a tájékozódást a szerzői jogi védelem alá eső építészeti jogosultak adatairól, ami hozzájárul ahhoz, hogy az építésügyi beruházások szerzői jogi viták nélkül jöjjenek létre az építésügyi kritériumoknak megfelelően.<sup>209</sup>

A 2020. január 1-jétől aláírt tervezési szerződések esetében az építtetőt és a tervezőt kötelezettség terheli, hogy közös nyilatkozatban a nyilvántartásnak átnyújtsák az építészeti-műszaki dokumentációkhoz, illetve az ezek szerint megépült építményhez kapcsolódó szerzői vagyoni jogok tulajdonosának vagy tulajdonosainak adatait. Az előírt kötelezettség azonban szerzői vagyoni jogosultságot nem keletkeztet. Az olyan építészeti alkotások tekintetében, melyeket 2019. december 31-ét megelőzően alkottak meg, bármely szerzői jogi jogosult nyilatkozhat a fennálló szerzői vagyoni jogi jogosultságáról, továbbá arról is, ha

<sup>205</sup> Kiss: i. m. (80), p. 65.

<sup>206</sup> Petkó Mihály: Az „árva” művek szabályozásáról. Magyar Jog, 2011. 3. sz., p. 175.

<sup>207</sup> Uo.

<sup>208</sup> Sztj. 41/B. § (3) bekezdés.

<sup>209</sup> Pesti Monika: Elindult az építészeti szerzői jogok nyilvántartási rendszere. Elérhető: <https://tinyurl.hu/bBi2>.

tudomása van arról, hogy az említett jogosultság más személyt illet meg. A nyilatkozathoz elengedhetetlen a dokumentumok megléte.<sup>210</sup>

A nyilvántartás létrehozásának és működtetésének részletszabályait a 2020. július 4. napján hatályba lépett Építészeti Szerzői Jogi Nyilvántartásról szóló 8/2020. (VI.26.) MvM rendelet határozza meg pontosan. A Lechner Tudásközpont a szerzői vagyoni jogokra vonatkozó adatokat közzéteszi a honlapján, valamint az e-epites.hu honlapon, ezzel felhívja az esetleges kifogások bejelentésére azokat a személyeket, akiket érinthet szerzői jogilag a nyilvántartásba vétel. Az ÉSZJNY adatai nyilvánosak, és bárki elérheti, megtekintheti elektronikus azonosítást követően.<sup>211</sup>

### 5.3. A munkaviszonyban alkotott építészeti művek

Ahogy már korábban részletezésre került, az alkotót a mű létrejöttétől kezdve megilletik a szerzői jogok, és ezek csak az Szjt.-ben meghatározott esetekben szállnak át.<sup>212</sup> A vagyoni jogok törvény erejénél fogva történő átszállásáról három esetben beszélhetünk:

- a) együttesen létrehozott művek [Szjt. 6. § (1) bekezdés],
- b) öröklés esetén az örökösre történő átszállás [Szjt. 9. § (4) bekezdés],
- c) munkaviszonyból fakadó kötelezettséggént megalkotott művek esetében a munkáltatóra történő átszállás (Szjt. 30 §).<sup>213</sup>

Az építészeti alkotások számottevő része munkaviszonyból fakadó kötelezettséggént megalkotott mű. A munkaviszonyban létrehozott művek esetén a tervező egy szervezet vagy egy építész tervezőiroda égisze alatt végez alkotótévékenységet.<sup>214</sup> Más a helyzet, ha a tervező önállóan, munkaviszony keretein kívül végzi a tevékenységét, ekkor szerzői jogát maga gyakorolja. A tervező egyéni vállalkozóként végzett tevékenysége önálló szerzői védelemben részesül.<sup>215</sup>

A munkaviszonyban létrehozott művekkel kapcsolatban felmerülő egyik legvitatottabb kérdés a munkakör, valamint a munkáltató utasítási jogkörének terjedelme.<sup>216</sup> Az, hogy mi tartozik a tervező munkaviszonyból folyó kötelezettségeihez, a munkaszerződésből, a munkaköri leírásokból vagy a kollektív szerződések rendelkezéseiből nyerhet megállapítást.<sup>217</sup> Az SZJSZT 09/2004. számú szakvéleménye megállapította, hogy amennyiben kétség merül-

<sup>210</sup> Kiss: i. m. (80), p. 69.

<sup>211</sup> Uo., p. 69–70.

<sup>212</sup> Szjt. 9. § (3)–(6) bekezdés.

<sup>213</sup> Barta: i. m. (9), p. 410.

<sup>214</sup> Legeza: i. m. (144), p. 108.

<sup>215</sup> Csécsy: i. m. (119), p. 48.

<sup>216</sup> Legeza Dénes: A munkaviszonyban létrehozott művek joggyakorlata napjainkban. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 121. évf., 3. sz., 2016. augusztus, p. 102.

<sup>217</sup> Csillag György: Az építészeti alkotások szerzői jogi oltalma. Építésügyi Tájékoztató Központ, Budapest, 1987, p.152

ne fel arra vonatkozóan, hogy a szerző munkaköri kötelezettsége volt-e a mű megalkotása, akkor a munkáltató terhére esik a bizonyítás hiánya.<sup>218</sup>

Az Szjt. 30. § (1) bekezdése kimondja, hogy „*eltérő megállapodás hiányában a mű átadásával a vagyoni jogokat a szerző jogutódjaként a munkáltató szerzi meg, ha a mű elkészítése a szerző munkaviszonyból folyó kötelessége*”.<sup>219</sup>

A vagyoni jogok átszállása a gyakorlatban azt jelenti, hogy a vagyoni jogok tartalmát képező valamennyi felhasználási módra vonatkozó felhasználási jogot a munkáltató szerzi meg, továbbá az említett jogot a munkáltató tovább is adhatja felhasználási szerződéssel harmadik személy számára.<sup>220</sup> Tehát ha munkaviszonyból fakadó kötelezettség a tervek megalkotása, akkor a munkáltató szerzi meg az elkészített és átadott tervekhez fűződő vagyoni jogokat, és a munkavállaló munkabére tartalmazza a szerzői jogdíjakat is.<sup>221</sup> Ettől fogva a munkavállaló szerző a vagyoni jogokat nem is gyakorolhatja.<sup>222</sup> Azonban a szerzőnek megfelelő díjazás jár, ha felhasználásra a munkáltató másnak engedélyt ad, illetve a vagyoni jogokat átruházza.<sup>223</sup>

A szerzői művek létrehozására irányuló munkaszerződés egy sajátos vegyes szerződésnek tekinthető, amely tartalmazza a munkaviszonyban alkotott mű felhasználására vonatkozó elemeket is.<sup>224</sup>

Az Szjt. 30. § (1) bekezdése lehetőséget enged a tervező-munkavállaló és a munkáltató számára, hogy külön megállapodásban eltérjenek a törvény rendelkezéseitől, és korlátozzák a munkáltatót megillető felhasználási jogot, vagy ki is zárhatják a vagyoni jogok munkáltatóra történő átszállását.<sup>225</sup> Előfordulhat az is, hogy a felek csak a jogok egy részének átszállását rögzítik, bizonyos jogok a szerzőnél maradnak. Az átadás folyamatánál lényeges követelmény, hogy a művet a munkáltatónál bevett szokás szerint adják át, közlésre alkalmas állapotban. Azonban fontos megjegyezni, hogy a számítógépen készített tervművek, látványtervek, részletek a munkáltató tulajdonában lévő számítógépre mentése nem minősül átadásnak.<sup>226</sup> Megemlítendő ugyanakkor, hogy az átadás csak munkajogi alapon követhető, és nem a szerzői jog alapján.<sup>227</sup>

A fentebbi fejezetben kifejtett átdolgozási jog vonatkozásában továbbá fontos az SZJSZT 35/2002 számú szakvéleményét is megemlíteni, amely szerint külön kikötés nélkül is megilleti a munkáltatót az átdolgozás joga – szemben a felhasználási szerződésekre vonatkozó

<sup>218</sup> SZJSZT-09/2004.

<sup>219</sup> Szjt. 30 § (1) bekezdés.

<sup>220</sup> Barta: i. m. (9), p. 410.

<sup>221</sup> Uo., p. 412.

<sup>222</sup> Uo., p. 410.

<sup>223</sup> Szjt. 30. § (3) bekezdés.

<sup>224</sup> Bakos: i. m. (126), p. 39.

<sup>225</sup> Barta: i. m. (9), p. 413.

<sup>226</sup> Hepp Nóra, Fejesné Lőrincz Anna: Szerzői jog. Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala, Budapest, 2012, p. 1.

<sup>227</sup> Vizkeleti Edit: Szerzői jog és tulajdonjog ütközése építészeti alkotások esetén. Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Doktori Iskola, Szeged, 2014, p. 199.

általános rendelkezéssel [Szjt. 47. § (1) bekezdés] –, a törvény erejénél fogva. Az engedélyezést igénylő megváltoztatáshoz, mely az építészeti alkotást és terveit érinti, a munkáltató hozzájárulása szükséges.<sup>228</sup>

Lényeges azt is megjegyezni, hogy szerző a munkaviszonyban alkotott építészeti művek esetében csak a vagyoni jogokat ruházza át, a személyhez fűződő jogok továbbra is megilletik, viszont korlátozott terjedelemben. A tervezőt a munkaviszonyban alkotott művek esetén is megilleti a név feltüntetésének a joga, viszont mellőzheti is abban az esetben, ha a munkáltató jelentős mértékben megváltoztatja a művet oly módon, amellyel a szerző nem ért egyet. Ekkor a mű integritásához fűződő jog csak korlátozottan érvényesül.<sup>229</sup> Amennyiben a szerző a mű visszavonására irányuló nyilatkozatot tesz, a név feltüntetése kötelezően mellőzendő.<sup>230</sup> A BH2016.306. szerint a munkáltató felperest mint a munkaviszonyban létrehozott mű vonatkozásában a szerzői vagyoni jogok jogosultját sem illeti meg a szerző személyhez fűződő jogai védelme érdekében az igényérvényesítési jogosultság.<sup>231</sup>

A vagyoni jogok vonatkozásában a munkáltató jogszerzését erősíti, hogy az építészeti alkotások és műszaki létesítmények tervei többnyire olyan együttesen létrehozott művek, amelyeket nagyobb alkotói csoportok hoztak létre, így nem lehet pontosan meghatározni a közreműködő szerzők egyéni hozzájárulását. Az Szjt. kimondja, hogy az együttesen létrehozott művek esetében a szerzői jog azt a természetes vagy jogi személyt illeti meg, aki a mű létrehozását kezdeményezte és irányította, és aki azt saját nevében hozta nyilvánosságra.<sup>232</sup>

Összességében megállapítható, hogy három feltétel teljesülésére van szükség ahhoz, hogy a munkáltatót megillessen a jogszerzés. A munkaviszony fennállása, amelynek alapján a szerző kötelezettsége az építészeti-műszaki tervek megalkotása, az említett tervek átadása a munkáltató részére, továbbá fontos, hogy ne álljon fenn a felek között a törvény ismertetett rendelkezéseitől eltérő írásbeli megállapodás.<sup>233</sup>

A munkaviszony megszűnése a munkáltató által megszerzett jogok gyakorlására nincs hatással, tehát változatlan körülmények között megilleti.<sup>234</sup> Azonban a munkáltató személyében bekövetkezett jogutódlás esetében a vagyoni jogok a jogutódra szállnak, és az jogosult a jogelőd által kötött felhasználási szerződésben foglaltak szerint a művet felhasználni vagy a jogot továbbadni. A munkáltató jogutód nélküli megszűnése esetén a még fennálló védelmi idő hátralévő tartamára a terveken fennálló felhasználási jog az SZJSZT 2/2005 számú szakvéleménye alapján ún. *uratlan vagyoni jogköteggé* válik. Ugyanis a már egyszer elidegenített vagyoni jog nem szállhat vissza a szerző személyére. Ekkor tehát a vagyon

<sup>228</sup> SZJSZT-35/2002.

<sup>229</sup> Csécsy: i. m. (119), p. 49.

<sup>230</sup> Szjt. 30. § (5) bekezdés.

<sup>231</sup> BH2016.306.

<sup>232</sup> Kiss: i. m. (80), p. 59; Szjt. 6. §.

<sup>233</sup> Barta: i. m. (9), p. 411.

<sup>234</sup> Uo.

uratlanná válik, a terveken birtokbavétellel bárki tulajdonjogot szerezhethet.<sup>235</sup> Pontosabban csak szerezhethetne, hiszen figyelemmel kell lenni a Ptk. vonatkozó rendelkezésére,<sup>236</sup> miszerint a fennmaradó vagyont a vagyoni hozzájárulás arányában kell felosztani a tagok, illetve részvényesek között. Abban az esetben, ha a megszűnő társaság állami tulajdonban volt, a vagyonelemek az államra szállnak, melyeket mint jogosult ruházhat át az újonnan alapított gazdasági társaságra.<sup>237</sup> Azonban az említett külön írásbeli megállapodásban a felek arról is megegyezhetnek, hogy a munkáltató jogutód nélküli megszűnése esetén a munkáltatót megillető vagyoni jogok a szerzőt illetik meg.<sup>238</sup>

#### 5.4. Nemzeti tervvagyon

Az építészeti szerzői jogi szabályozás módosításával a II. világháború és a rendszerváltás közötti állami finanszírozású építészeti-műszaki dokumentációk szerzői vagyoni jogai egy helyre kerültek. 2019. január 1-jén hatályba lépett az egyes törvényeknek az építészeti alkotásokra, műszaki létesítményekre és azok terveire vonatkozó szerzői jogi szabályozással összefüggő módosításáról szóló 2018. évi CXXXIV. törvény, melynek értelmében a volt állami tervezővállalatok többsége által készített tervek és az ezzel összefüggő jogok a magyar állam vagyonkezelésbe kerültek. Ennek köszönhetően átépítés vagy bővítés esetén a felhasználási engedély jogszerű rendezése világosabbá vált.<sup>239</sup>

Az említett törvény bevezette a nemzeti tervvagyon fogalmát, mely az Étv. 2. § 41. pontja<sup>240</sup> értelmében: „az építészeti alkotásoknak az állam és az önkormányzat tulajdonába tartozó építészeti-műszaki dokumentációi – a honvédelmi, katonai, valamint nemzetbiztonsági célú és rendeltetésű építményeket érintő építészeti-műszaki dokumentációk kivételével –, valamint az azok vonatkozásában az államot és az önkormányzatot” a mindenkori szerzői jogi szabályozás alapján megillető szerzői vagyoni jogok összességét jelenti.

A jogszabálmódosítás hatálybalépését követően a nemzeti tervvagyon részét képező építészeti dokumentációk tekintetében a szerzői vagyoni jogokat a Lechner Nonprofit Kft. gyakorolja. A szerzői vagyoni jogosulttá a Lechner Tudásközpont vált, és abban az esetben, ha e terveket szeretné valaki felhasználni, a felhasználásra a Lechner Nonprofit Kft. ad engedélyt. Idetartozik a nemzeti tervvagyon körébe tartozó épület vonatkozásában ha bővítés, valamint átépítés válik szükségessé.<sup>241</sup>

<sup>235</sup> Legeza: i. m. (144), p. 120; SZJSZT-2/2005.

<sup>236</sup> 2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről 3:48. §.

<sup>237</sup> Legeza: i. m. (144), p. 121.

<sup>238</sup> Barta: i. m. (9), p. 413.

<sup>239</sup> Hartmann Zsófia, Oláh Róbert: Az építészeti szerzői jogi szabályozás a jogérvényesítés tükrében, Tudományos és műszaki tájékoztatás, 68. évf. 12. sz., 2021, p. 725–729. Elérhető: <https://tinyurl.hu/YemG>.

<sup>240</sup> Étv. 2. § 41. pontja.

<sup>241</sup> Nemzeti tervvagyon, Lechner Tudásközpont. Elérhető: <https://tinyurl.hu/2H96>.

Amennyiben az állami vagy tanácsi, önkormányzati tulajdonban álló tervezővállalatok jogutód nélkül megszűnnek, és így nincs jogosultja az ezek keretében megalkotott építészeti-műszaki dokumentációhoz kapcsolódó szerzői felhasználási vagy vagyoni jogoknak, az említett jogok a nemzeti vagyon részeként az államot illetik meg.<sup>242</sup> Továbbá szintén a nemzeti tervvagyon részeként az államot illeti meg a jogutódlással megszűnt állami vagy tanácsi tulajdonú tervezővállalatokban létrehozott építészeti-műszaki dokumentációkhoz és az azok alapján kivitelezett épületekhez fűződő felhasználási vagy vagyoni jog, kivéve ha kétséget kizáróan igazolható, hogy az állam a jogutódnak azt kifejezetten átadta.<sup>243</sup>

## 6. ZÁRÓGONDOLATOK

Az építészeti alkotások a szerzői jogi védelem alatt álló művek speciális csoportjához tartoznak, hiszen mind a megvalósított épület, mind annak terve ortalomban részesül.<sup>244</sup>

A szerzői jogi védelemben részesülésnek feltétele az egyéni, eredeti jelleg megléte, melynek megítélése azonban sokszor nehézséget okozhat egy adott épület, valamint annak terve vonatkozásában, ezért mindenképpen ennek vizsgálódásával kell kezdeni a gondolatmenetünket. Továbbá annak a kérdése sem lehet egyértelmű a laikusok számára, hogy kiket illetnek meg a szerzői jog által biztosított vagyoni jogok, és ezek felhasználásáért kitől is kell engedélyt kérni. A vagyoni jogok közül az átdolgozással kapcsolatban merülnek fel legtöbbször jogviták, hiszen előfordul, hogy az épület tulajdonosainak eszébe sem jut, hogy esetleg a tervezőtől engedélyt kellene kérni az átépítéssel, illetve lebontással kapcsolatban. Utóbbiak sérthetik a szerző személyhez fűződő jogai közül különösen a mű integritásához fűződő jogát, ezért elengedhetetlen az érdekek összemérése. Az idő múlásával többek között féltve őrzött műemlékeink is veszélybe kerülhetnek, gondozás hiányában pusztulásnak indulhatnak. Fontos szerzői jogi vonatkozása van ilyen esetben a rekonstrukciós tervek szerzői jogi megítélésének. A szerzői jog korlátozásaként megjelenő szabad felhasználás eseteinek szemügyre vételével megtudhatjuk, mikor nem kell engedélyt kérnünk a szerzőtől, illetve mikor díjtalan annak a felhasználása.

<sup>242</sup> Étv. 55/A. §. *Faludi Gábor*: A nemzeti tervvagyon szerzői jogi kérdései. Jogtudományi Közlöny, 74. évf. 7–8. sz., 2019, p. 327–336. Elérhető: <https://tinyurl.hu/U46H..>

<sup>243</sup> Étv. 55/B. §; Uo.

<sup>244</sup> *Bakos Kitti, Nótári Tamás*: Adalékok a szerzői jog nemzetközi és hazai fejlődéstörténetéhez. De iurisprudentia et iurepublico, 5. évf. 4. sz., 2011, p. 112.